

Στην ἐλεύθερη δημοκρατία τοῦ πνεύματος ἀρκεῖ νὰ εἶσαι εἰς θέση νὰ βρεῖς ὄφελος ἐκεῖ ὅπου ὁ ζωογόνος ἀέρας φυσᾷ. Ἕνας γνήσιος καλλιτέχνης σὰν τὸν *Maurassant* ἔχει στὸ ἔργο του αὐτὸ τὸ στοιχεῖο.

Δεύτερο κίνητρο εἶναι ὅτι ἐνῶ τὰ μυθιστορήματά του καὶ πρὸ πάντων τὰ διηγήματα καὶ Νουβέλες εἶναι γνωστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον, τὰ χρονολογήματά του εἶναι πολὺ λιγότερο, ἴσως νὰ εἶναι μόνο σὲ μελετητὲς τοῦ ἔργου του. Δὲν εἶναι ὁμως λιγότερο σημαντικὰ οὔτε σὲ ἔκταση οὔτε σὲ περιεχόμενο οὔτε στὸ εἶδος τους σὲ λογοτεχνικὴ ποιότητα. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ὅτι ἡ ἔκδοσις πρὸ διαβάζω ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς τόμους, ὁ καθ' ἓνας μὲ τετρακόσιες πενήντα σελίδες, καὶ ὅτι στὰ θέματα πρὸ διαλέγει ὁ συγγραφεὺς ἀναγνωρίζεις παρόλληλα ἡ ταυτόσημα ἐνδιαφέροντα μὲ ἐκεῖνα τοῦ κυρίως ἔργου, καθὼς καὶ ἓνα εἶδος γραφῆς, πρὸν προσαρμοσμένο στὸ χρονολόγημα, δὲν εἶναι ὑποδεέστερο ἀπὸ τὴν λογοτεχνικὴ ποιότητα τῶν διηγημάτων τοῦ *Maurassant*.

Τέλος κάτι ἄλλο πρὸν μὲ παρακινεῖ εἶναι ἡ ἐπικαιρότης τῶν χρονολογήματων, τὸ σύγχρονο πνεῦμα πρὸν διατρέχει τὰ σύντομα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αὐτὰ κείμενα, ἡ ἔντονη παρουσία σήμερα, ὕστερα ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια μιᾶς διάνοιαις κ' ἐνὸς τεχνίτη τοῦ λόγου πρὸν διαλέγει, πραγματεύεται μὲ παρρησία γνώμης καὶ ἀπόλυτη ἐλευθερία καὶ τόλμη κομμάτια ζωῆς, θέματα σπαρταριστά, ἀμφιλεγόμενα, ἐπικίνδυνα, ἀνορθόδοξα, ἀντικομοφορμιστικά.

Θέματα πρὸν κ' ἐμεῖς κάθε μέρα συναντοῦμε καὶ καὶ ἡ δὲν συνειδητοποιοῦμε ἡ ἀποφεύγουμε νὰ κρίνουμε ἡ κρίνουμε ἀσύμφορο νὰ ποῦμε δημόσια τὴν γνώμη μας γ' αὐτὰ ἡ τέλος δὲν εἴμαστε σὲ θέση ν' ἀξιολογήσουμε, ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὰ δικὰ μας καθημερινὰ προβλήματα.

Σκέφθηκα λοιπὸν ὅτι κάνοντας ἓνα πήδημα μέσ' τὸ χρόνο ἑκατὸ, πάνω κάτω, ἐτῶν μποροῦσα νὰ προσκαλέσω ἀπόψε σ' αὐτὴν τὴν αἴθουσα μὲ τοὺς μαρμαρένιους τοίχους τὸν *Guy de Maurassant*, ἔχοντας λάβει τὴν πρόνοια νὰ βάλω σὰν ὑπότιτλο στὴν ὁμιλία μου «Λογοδοσία προσεκτικοῦ ἀναγνώστη».

Δύο ἡμερομηνίες, 1850 — γέννησις, 1893 — θάνατος. Σαραντα τρία χρόνια, αὐτὴ εἶναι ὅλη-ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ συγγραφέα. Τὰ δύο τελευταῖα χρόνια του, ἄρρωστος, τραυματισμένος, ἀνήμπορος, ράκος. Προβλέποντας τὸ ἄθλιο τὸ μισητὸν τέλος εἶχε ὁ ἴδιος ἐπιχειρήσει νὰ τετρατίσει τὴν ζωὴν του τὴν 1 Ἰανουαρίου 1892. Δὲν κατόρθωσε ἐκεῖνο πρὸν ἐπέτυχαν ὁ *Nerval*, ὁ *Μαριακόφσκι*, ὁ *Καρντάκης*, ὁ *Hemingway* καὶ πρόσφατα ὁ *Köstler*.

Ἡ συγγραφικὴ του δραστηριότητα ἀρχίζει στὰ εἴκοσι πέντε τοῦ χρόνια τὸ 1875 καὶ παύει στὴν ἀρχὴ τοῦ '91.

Οὔτε δεκαεξὶ χρόνια καλὰ-καλὰ εἶναι ὅσα χρειάστηκαν γιὰ νὰ γραφοῦν τὰ ἐξῆς μυθιστορήματα: *Une vie*, *Bel ami*, *Mont oriol*, *Pierre et Jean*, *Fort comme*

la mort, Notre coeur, L'Angèlus, Sur l'eau — τρία θεατρικά έργα και τὰ Διηγήματα και Νουβέλες.

Στὴν ἔκδοση «*Pléiade*» τῆς *N.R.F.* τὰ Διηγήματα και Νουβέλες ἐκδόθηκαν σὲ δύο τόμους, καθ' ἓνα μὲ χίλιες ἑξακόσιες σελίδες, νὰ προσθέσουμε και τὶς χίλιες πεντακόσιες τῶν χρονολογημάτων και τὶς τόσες ἄλλες τῶν μυθιστορημάτων και θεατρικῶν ἔργων.

Ἀναφέρω αὐτοὺς τοὺς ἀριθμούς, αὐτὴν τὴν ἐλλιπῆ εἶμαι βέβαιος στατιστικὴ ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, παρὰ γιὰ νὰ ἐξάρω τὴν παντοδυναμίαν τῆς ιδιοφυΐας του ποὺ δὲν λογαριάζεται μὲ τὰ συνηθισμένα μέτρα τοῦ χρόνου.

Κεῖ ἔρχονται στὸ νοῦ μου τὰ ὀνόματα ζωγράφων ποὺ ζῆσαν ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ και πρόλαβαν στὴν σύντομὴ ζωὴ τους νὰ κάνουν ἔργο μεγάλο: *E. Manet* (1832 - 1883), *Toulouse Lautrec* 1864 - 1901, *Gauguin* 1848 - 1903, *Seurat* 1859 - 1891, *Van Gogh* 1853 - 1890.

Ναί, ἡ φλόγα ὅταν καίει γερά, καταβροχθίζει τὸν χρόνο γιὰ νὰ πολλαπλασιάσει τὸν ἀπόχό του στὸ μέλλον.

Μένω πάντα ἐκστατικὸς μπρὸς στὴν ἐκδήλωση τῆς δημιουργικῆς δύναμης, ποὺ εἶναι μία παρηγορία στὴν ζωὴ, μπρὸς στίς μοναδικὰς αὐτὰς ἀνθρώπινες ὑπάρξεις ποὺ καταξιώνουν τὸν ἀριστοκρατικὸ χαρακτήρα τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, και ὀρθώνουν τὸ ἀνάστημα τοῦ ἐξαιρετικοῦ ἀτόμου πάνω ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ὀνόμαζαν οἱ Λατίνοι «*Vulgus profanum*». Ὅσο και ὅπως ἂν διαστρέφουν τὴν πραγματικότητα οἱ θεωρητικοὶ τῆς ἰσότητος και τῆς ἰσοπέδωσης, ἡ παρουσία τῆς ιδιοφυΐας θὰ τοὺς διαφεύδει, και ὅσο πληθαίνει τὸ προλεταριάτο τῆς διανοίας τόσο πολυτιμότερα θὰ γίνονται τὰ μοναδικὰ ἄτομα.

Σ' αὐτὰ τὰ δεκαῆξι χρόνια ὁ *Maupassant* ἔζησε μέσα σὲ μιὰ θύελλα ἀλλεπαλλήλων ἐρωτικῶν δεσμῶν, ἀκατάπαυστων ταξιδιῶν και μετακινήσεων, ἓνα εἶδος φυγῆς, σὲ μιὰ ὑπερβολὴ ἀθλητικῶν κατορθωμάτων κολυμβητοῦ, ἰστιοπλόου, κωπηλάτου, πεζοπόρου, καθὼς και κατανάλωσης οἶνοπνεύματος, καπνοῦ και παραισθησιογόνων, σ' ἓνα τρελὸ ρυθμὸ συνεχοῦς καταναγκαστικῆς ἐργασίας ὑπαγορευμένης τόσο ἀπὸ βιοτικὰς ἀνάγκες ὅσο και ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν του ἰδιοσυγκρασίαν.

Ἡ βιογραφία του δὲν εἶναι σκοπὸς τῆς ὁμιλίας μου, θ' ἀναφέρω ὁμῶς ὀρισμένα σημαδιακὰ τῆς ζωῆς του. Πρῶτα τὴν ἐπιρροὴν τῆς μητέρας του. Ἡ *Λώρα Maupassant Le Poittevin* ἦταν στενὴ φίλη τῆς οἰκογενείας *Flaubert* και ἀνῆκε στὸν ἴδιον κύκλο διανοουμένων τῆς *Rouen*, πρωτεύουσας τῆς Νορμανδίας. Φιλόδοξη και καλλιεργημένη βοήθησε κε' ὁδήγησε τὸν γιό της πρὸς τὰ γράμματα και τὶς τέχνες. Ἔτσι ξεκίνησε ἡ σχέση μεταξὺ *G. Flaubert* και *Maupassant*, σχέση θαυμασμοῦ και ἀγάπης, μαθητοῦ πρὸς πνευματικὸ πατέρα, πρὸς μέγα δάσκαλο τῆς τέχνης τοῦ

λόγου. Σχέση καθοριστική για τὸ μέλλον τοῦ νεαροῦ λογοτέχνη. Ἡ ἐπιρροή αὐτὴ τὸν ἀκολούθησε σὲ ὅλη του τὴν ζωὴ ἀλλὰ ὄχι γιὰ νὰ γίνεи μιμητὴς τοῦ Flaubert στὴν τέχνη του. Τὸ παράδειγμά του εἶχε κατὰ νοῦ, δίχως αὐτὸ ν' ἀλλοιώσει οὔτε τὴν εὐαισθησία του οὔτε τὴν ιδιοσυγκρασία του.

Ἄλλοι δύο συγγραφεῖς πρώτης σημασίας διασταυρώθηκαν καὶ σχετίστηκαν μὲ τὸν Maurassant, ὁ Αἰμίλιος Ζολὰ καὶ ὁ Ἰβὰν Τουργένιεφ. Περιορίζομαι στοὺς σημαντικότερους, ἀλλὰ ὁ Maurassant ἀπὸ νέος βρίσκεται μέσ' τοὺς λογοτεχνικοὺς, καλλιτεχνικοὺς καὶ θεατρικοὺς κύκλους τοῦ Παρισιοῦ καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ γνωρίσει ὅ,τι μετρεᾷ τότε στὴν πόλιν τοῦ Φωτός.

Κάτι ἄλλο πού ἐπισημαίνω εἶναι ὅτι ὁ Maurassant ἀναγκάστηκε πολὺ νέος νὰ ἐργαστεῖ σὰν δημόσιος ὑπάλληλος πρῶτα στὸ Ὑπουργεῖο Ναυτικῶν, τμήμα ἀποικιῶν, ἀργότερα στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας.

Ἡ οἰκογενειακὴ του ζωὴ δὲν ἦταν εὐτυχισμένη. Οἱ γονεῖς του χώρισαν ὕστερα ἀπὸ βίαιες σκηνές πού τραυμάτισαν βαθιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ νέου. Ἡ ψυχασθένεια τοῦ μόνου του νεότερου ἀδελφοῦ ἦταν ἓνα ἄλλο βαρὺ χτύπημα. Οἱ οἰκονομικὲς δυσκολίες πού τὸν πιέζουν βρίσκουν κάποια λύση μὲ τὴν δημοσιογραφία. Κι' ἔτσι ἀρχίζει γύρω στὰ 25 του χρόνια νὰ γράφει χρονογραφήματα, πράγμα πού ἐξακολουθεῖ ὡς τὸ τέλος τῆς συνειδητῆς ζωῆς του.

Πρὶν ἀναφερθῶ στὰ θέματα τῶν χρονογραφημάτων καὶ ἐπιχειρήσω λίγα σχόλια, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ πῶ, μὲ μεγάλη συντομία μερικὰ γιὰ τὰ πολιτικά, κοινωνικά καὶ πνευματικά γεγονότα μεταξὺ τῶν δύο ἡμερομηνιῶν πού ἀνέφερα, 1850 - 1895. Ἔτσι, ἔστω καὶ σκιαγραφημένες, οἱ συνθῆκες καὶ τὸ περιβάλλον τῆς ἐποχῆς, θὰ βοηθήσουν νὰ πλησιάσουμε τὸν συγγραφέα καὶ τὰ χρονογραφήματά του.

Τὰ παιδικὰ καὶ νεανικὰ χρόνια τοῦ Maurassant συμπίπτουν μὲ τὴν εἰκοσαετία τῆς 2ης γαλλικῆς αὐτοκρατορίας (1851 - 1870).

Στὴν προηγούμενη δεκαετία, μιὰ εὐπορὴ δυναμικὴ καὶ ἀρπακτικὴ ἀστικὴ τάξη, ἀκολουθεῖ τὴν προτροπὴ τοῦ Guizot «*Enrichissez vous*». Συγχρόνως ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάσταση πού ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ἔχει σὰν συνέπεια ἡ μηχανὴ ν' ἀντικαθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο — ἔτσι ἡ ἀνεργία καὶ ἡ φτώχεια αὐξάνουν —, οἱ συνθῆκες ἐργασίας εἶναι, μὲ σημερινὰ κριτήρια, ἀπάνθρωπα σκληρές, τὸ 1845 ὁ Karl Marx ἀπὸ τὸ Λονδίνο ἐξαπολύει τὸ «Κομμουνιστικὸ μανιφέστο».

Στὴν Γαλλία, ἡ ἐργατικὴ τάξη μὲ ἀρχηγὸς τὸν Fourier καὶ τὸν Louis Blanc ξεσηκώνεται μὲ σύνθημα «τὸ δικαίωμα στὴν ἐργασία». Ἦταν ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1848 (22 Φεβρουαρίου) πού εἶχε ἀντίκτυπο σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπῃ. Τὸ κήρυγμα τοῦ Proudhon «*La propriété c'est le vol*» βρίσκει ἀπήχηση στὸν λαὸ καὶ οἱ κατέχοντες τρομοκρατοῦνται.

Ἡ ἀντίδραση στὴν βία καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθει ἀσφάλεια καὶ τάξη βρίσκουν στὸ πρόσωπο τοῦ πρίγκηπα Λουδοβίκου - Ναπολέοντος Βοναπάρτη τὸν σωτήρα. Ὑστερα ἀπὸ τὸ πραξικόπημα τῆς 29 Δεκεμβρίου 1851 (ἐπέτειος τοῦ Austerlitz) μὲ πανηγυρικό δημοψήφισμα (7.800.000) ἀνακηρύσσεται αὐτοκράτωρ μὲ τὸ σύνθημα «Αὐτοκρατορία σημαίνει εἰρήνη».

Ἡ ὑπόσχεση αὐτὴ ἦταν παραπειστικὴ γιατί ὁ πόλεμος τῆς Κριμαίας (1853) καὶ τῆς Ἰταλίας (1859), καθὼς καὶ ἡ ἀποτυχημένη ἐκστρατεία τοῦ Μεξικοῦ (1865) τὸν διαψεύδουν. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ δεύτερη γαλλικὴ αὐτοκρατορία εἶναι περίοδος οἰκονομικῆς ἀκμῆς, βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης καὶ ἐπεκτατικῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς.

Ὅλες οἱ Εὐρωπαϊκὲς χῶρες ἐξ ἄλλου βρίσκονται σὲ περίοδο μεγάλων ἀλλαγῶν καὶ δυναμικῶν κατακτήσεων, Ἀγγλία, Γερμανία, Ρωσία, σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς ἀναπτύσσονται καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ ὅτι τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ XIX αἰῶνα εἶναι περίοδος μεγάλης ἀκμῆς γιὰ τὴν Εὐρώπη.

Ἡ ἀκτινοβολία ὅμως τῆς Γαλλίας καὶ ὁ ἡγετικὸς ρόλος ποὺ ἀναλαμβάνει ἔχουν μίαν μοναδικότητα, παρ' ὅλο ὅτι καταλήγει στὴν ἥττα τοῦ 1870 καὶ τὴν ταπείνωση νὰ συντελεσθεῖ ἡ ἐνοποίηση τῆς νικητρίας Γερμανίας μέσ' τὸ παλάτι τῶν Βερσαλλιῶν.

Ἀκολουθεῖ ἐξέγερση τῆς Κομμούνας τῶν Παρισίων καὶ ἡ χαώδης κατάσταση ποὺ μετὰ ἀπὸ σκληρὲς δοκιμασίες ἔχει σὰν κατάληξη τὴν ἴδρυση τῆς III Γαλλικῆς δημοκρατίας (1875, 27 Ἰανουαρίου).

Ὁ Maurassant ἐπηρεάζεται βαθύτατα ἀπὸ τὰ συναρπαστικὰ αὐτὰ γεγονότα καὶ ὅλο του τὸ ἔργο μένει σηματοδεδειγμένο ἀπὸ τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς ζωῆς του.

Ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινᾷ ὁ ἀντιμιλιταρισμὸς του καὶ ἡ ἔχθρα του γιὰ τοὺς πολέμους καθὼς καὶ ἡ ἀντίθεσή του γιὰ τὶς μεθόδους ποὺ ἐφαρμόζουν οἱ Εὐρωπαῖοι στὶς ἀποικίες, ὅπως ἐπίσης ἡ ἀντιπάθειά του καὶ ἡ σκωπτικὴ του διάθεση γιὰ τὶς οὐτοπιστικὲς θεωρίες περὶ τῆς ἰσότητος τῶν φύλων καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἃν καὶ εἶναι συγγραφενὸς ποὺ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὸ λαό.

Παρ' ὅλες ὅμως τὶς καταστροφὲς καὶ τὶς πληγὲς ποὺ ἄφησε ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἐπανάσταση, ἡ ἀνάκαμψη τῆς Γαλλίας εἶναι ταχυντάτη καὶ ἐντυπωσιακὴ. Σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, ἀλλὰ πρὸ πάντων στὴν ἐπιστήμη, στὴν τέχνη, στὰ γράμματα ἡ Γαλλία ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πρώτη καὶ πρότυπο τῆς Εὐρώπης. Τὸ λέγει μὲ παρρησία ὁ Nietzsche στοὺς Γερμανοὺς ἀκριβῶς μετὰ τὸν θρίαμβο τοῦ '70 στὸ βιβλίο «Παράκαιροι διαλογισμοί», στὸ κεφάλαιο ποὺ ἀναφέρεται στὸν David Strauss, καθὼς καὶ ἀργότερα στὸ βιβλίο «Πέρα ἀπὸ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό», στὸ κεφάλαιο «Λαοὶ καὶ πατρίδες». Στὴν ἡττημένη Γαλλία τὸ Παρίσι παραμένει τὸ πρῶτο πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Κόσμου. Θέση ποὺ κράτησε ὡς τὴν περίφημη Belle époque: Τὸ κύκνειο ἄσμα τῆς Εὐρώπης τοῦ 19ου αἰῶνα.

Τὰ τελευταῖα 16 χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Μωπασσάν (1875 - 1891) εἶναι μιὰ περίοδος τῆς Ἱστορίας τῆς Γαλλίας ὅπου στὸ Παρίσι συγκεντρώνονται καὶ διασταυρώνονται ὅλα τὰ παγκόσμια ἰδεολογικὰ ρεύματα, πολιτικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά, ἐπιστημονικά καὶ φιλοσοφικά. Εἶναι ἡ ἐποχὴ ὅπου οἱ Γάλλοι διανοούμενοι ἀνακαλύπτουν τὸ μεγαλεῖο τῆς Ρωσικῆς λογοτεχνίας, ὅπου ἡ Γερμανοὶ φιλόσοφοι, ἐπιστήμονες καὶ κοινωνιολόγοι ἐπηρεάζουν βαθύτατα τὴν γαλλικὴ σκέψη καὶ σφραγίζουν τὸ μέλλον τοῦ κόσμου.

Στὴν Γαλλία δύο ἀντίθετα ἰδεολογικὰ ρεύματα κυριαρχοῦν: ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ καθολικισμὸς βαθιὰ ριζωμένος, στηρίζει τοὺς συντηρητικὸς στοχαστὲς καὶ ἐπιστήμονες ὅπως π.χ. τὸν μεγάλο *Louis Pasteur*, ἀπὸ τὸ ἄλλο οἱ ἐλεύθεροι στοχαστὲς στηρίζονται στὸ θετικισμὸ τοῦ *Auguste Comte* καὶ στὸν ντετερμινισμὸ τοῦ *Taine* καὶ τοῦ *Renan* (1865 ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ) καὶ «*l'Avenir de la science*» ἀποκλείουν κάθε ἀναφορὰ στὴν μεταφυσική. Ὁ ἀθεϊσμὸς, καὶ ἡ πίστη στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πρόοδο γίνονται ἡ νέα θρησκεία.

Στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ XIX αἰῶνα τὸ Παρίσι ἔχει μιὰ ἀπαράμιλλη αἴγλη, μιὰ πνευματικὴ νεότητα, ἓναν δυναμισμό πὺν γίνεται αἰσθητὸς παντοῦ. Παραλλήλως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μὲ τὴν σημερινὴ θυμᾶται τὰ λόγια τοῦ *Ch. Baudelaire* στὸ κείμενό του γιὰ τὴν Διεθνῇ ἔκθεση τοῦ 1855 «Ἡ Γαλλία, εἶναι ἀλήθεια, μὲ τὴν κεντρικὴ θέσιν της μέσ' τὸν πολιτισμένον κόσμον, φαίνεται προορισμένη νὰ περισυλλέξει ὅλη τὴν σκέψη, ὅλη τὴν ποίησιν πὺν εἶναι γύρω της καὶ νὰ τὴν ἐπιστρέψει στοὺς λαοὺς θανμάσια ἐπεξεργασμένη.

Ποτὲ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι τὰ ἔθνη, ἀπέραντα συλλογικὰ ὄντα, ὑπόκεινται στοὺς ἴδιους νόμους μὲ τὰ ἄτομα.

Ὅπως στὴν παιδικὴ ἡλικία, τὰ ἔθνη ψελλίζουν, παχαίνουν, μεγαλώνουν· ὅπως στὴν νεότητα καὶ τὴν ὠριμότητα, παράγουν ἔργα σοφὰ καὶ τολμηρά· ὅπως στὰ γη-ρατειά, ἀποκοιμοῦνται ἐπάνω σ' ἀποκτημένα πλούτη.

Ζοῦμε σ' ἓναν αἰῶνα ὅπου πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνουμε μερικὲς γνωστὲς ἀλήθειες, σ' ἓναν αἰῶνα ὑπεροπτικὸ πὺν πιστεύει ὅτι εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν κακὴ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης».

Εἶναι φυσικὸ ποιητὲς καὶ συγγραφεῖς νὰ ἀντικατοπτρίζουν τὶς ἀντιθέσεις αὐ-τές, ἔτσι στὸν *Maupassant* εἶναι φανερὴ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ *Σοπενχάουερ* καὶ τοῦ *Νίτσε*, φανεροὶ στὰ χρονολογήματά του οἱ κοινωνικοὶ καὶ ἰδεολογικοὶ προβληματισμοὶ καὶ ἀνταγωνισμοί.

Σὲ ὅλο τὸ δημοσιογραφικὸ ἔργο, ἃς τὸ ποῦμε ἔτσι, τοῦ συγγραφέα θίγονται πολλὰ ἀπ' ὅσα μὲ μεγάλη συντομία ἐξέθεσα, ἀλλὰ τοῦτο γίνεται μὲ τρόπο πὺν ξεπερνᾷ τὸ ὕψος τῆς συνηθισμένης δημοσιογραφίας, εἶναι μᾶλλον ἡ μαρτυρία τῆς

μέθεξης ενός καλλιτέχνη πού σκέπτεται, στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς του.

Ὁ Maupassant ἀπέχει ἀπὸ τὸν τύπο τοῦ στρατευμένου συγγραφέα - Δημοσιογράφου, εἶναι ἓνας ἀδέσμευτος μαχητής. Οὔτε θεωρίες οὔτε δογματισμοί, τοῦ ἀρκεῖ νὰ εἶναι συντονισμένος, μὲ τὴν ἐποχὴ του, νὰ εἶναι ὁ ἑαυτός του, γιὰ νὰ ἐπιτύχει νὰ περάσει τὴν δοκιμασία τοῦ χρόνου δίχως φθορές. Νομίζω ὅτι θὰ ἦταν μάταιο νὰ προσπαθήσεις νὰ τὸν κατατάξεις σὰν τεχνίτη τοῦ λόγου σὲ μιὰ ὀρισμένη σχολή· ἡ γνησιότητά του καὶ θὰ ἔλεγα ἡ ὑπερτάτη ἀφέλειά του τὸν ὁδήγησαν στὸν σωστὸ δρόμο.

Διάσημοι συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως οἱ Goncourt, ὁ Huysmans, ἀκόμη καὶ ὁ Ζολά, δύσκολα βρίσκουν σήμερα ἀναγνώστες, δὲν εἶναι παρὰ διάσημα ὀνόματα στὴν ἱστορία τῆς Λογοτεχνίας· δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο μὲ τὸν Maupassant.

Γιὰ μερικοὺς συγγραφεῖς ἡ δημοσιογραφία, πού ἦταν τὴν ἐποχὴ τοῦ Maupassant συνηθισμένο, βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα, ἄφησε τὰ ἔχνη της στὸ καθ' αὐτὸ ἔργο τους. Γιὰ τὸν Maupassant καὶ σὰν ἐπάγγελμα καὶ σὰν ἄσκηση λογοτεχνικὴ ἡ δημοσιογραφία ὑπῆρξε προσοδοφόρα. Εἶναι γι' αὐτὸν μιὰ ἀληθινὴ γυμναστική. Ἀσκεῖ τὴν παρατηρητικότητα, τὴν ὀξυδέρκειά του, ἐπιλέγει τὸ χαρακτηριστικότερο, ἀναγκάζεται νὰ κρίνει ἢ βρίσκει εὐκαιρία νὰ πεῖ τὴν γνώμη του καὶ περιορισμένος ἀπὸ τὸν χρόνο καὶ τὸν χώρο, συμπύσσει, ξεκαθαρίζει, ἀπορρίπτει τὶς περιττολογίες, βρίσκει τὸν στόχο. Πάντα ὑπῆρχε ἀντιδικία μεταξὺ χρονογράφου καὶ συγγραφέα. Λέει ὁ ἴδιος ὁ Maupassant: «οἱ χρονογράφοι καταμαρτυροῦν στοὺς μυθιστοριογράφους ὅτι κάνουν μέτρια χρονογραφήματα, καὶ οἱ συγγραφεῖς μυθιστορημάτων καταμαρτυροῦν στοὺς χρονογράφους ὅτι κάνουν ἄσχημα ρομάντσα», καὶ συμπεραίνει: «Ἔχουν λίγο δίκαιο καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ».

Ὅταν ὅμως εἶσαι προικισμένος σὰν τὸν Maupassant, ὅταν εἶσαι μάστορας, ἐπιτυχαίνεις καὶ στὰ δύο εἶδη.

Στὴν περίπτωσή πού μᾶς ἐνδιαφέρει ὑπάρχει μιὰ ἀλληλοεπίδραση καὶ ἐξάρτηση μεταξὺ τῶν ρομάντσων καὶ τῶν διηγημάτων καὶ τῶν χρονογραφημάτων. Ἡ πρώτη ὕλη τοῦ χρονογραφήματος ὑπηρετρεῖται στὴν νουβέλα καὶ τὸ μυθιστόρημα, τὸ καθημερινὸ χαρακτηριστικὸ περιστατικὸ ἐντάσσεται στὸ μεγαλύτερο συνθετικὸ ἔργο καὶ τὸ τροφοδοτεῖ, παίρνει ἄλλες διαστάσεις, ξεπερνᾷ τὸ ἐφήμερο καὶ τὸ συμπτωματικόν.

Τελικὰ τὸ χάρισμα, ἡ ἰδιοφυΐα ἐπιφορτίζεται νὰ καταρρίψει τὰ σύνορα μεταξὺ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς τέχνης τοῦ πεζοῦ λόγου, ἡ μαγικὴ δύναμη τοῦ ἐκλεκτοῦ συγγραφέα ἀνατρέπει τὶς κατατάξεις καὶ τὰ σχόλια τῶν λογίων μελετητῶν.

Τὸ πρόχειρον καὶ βιαστικὸ τοῦ χρονογραφήματος δὲν προδικάζει καὶ τὴν μετρία λογοτεχνικὴ ποιότητά του.

Πόσα μεγάλα έργα δὲν γράφηκαν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀναπαραδιᾶς, ὑπὸ τὴν πίεσιν ἀπαιτητικοῦ ἀρχισυντάκτου ἐφημερίδας; Θὰ μπορούσα ν' ἀναφέρω πολλά.

Ὁ Baudelaire ἔχει γράφει ἓνα σύντομο χαριτωμένο κείμενο μὲ τίτλο «Πῶς ἓνας μεγαλοφυῆς ἄνθρωπος πληρώνει τὰ χρέη του». Περιγράφει αὐτὸ πὺν συνέβη τοῦ Balzac σὲ ἀκριβῶς ἀνάλογες περιστάσεις, πῶς δηλαδὴ σὲ μιὰ νύχτα ἐτοιμάζεται ὅπως-ὅπως τὸ κείμενο πὺν περιμένει ὁ τυπογράφος καὶ εἰσπράττει ὁ συγγραφέας τὸ χρῆμα πὺν χρωστᾷ.

Θὰ προσπαθῶσω τώρα νὰ κατατάξω τὰ θέματα πὺν σνηθέστερα βρίσκει κα-
νὲς στὰ χρονογραφήματα τοῦ Maupassant.

Εἶναι, ὁ πόλεμος, οἱ ἀποικίες καὶ ἡ ἀποικιοκρατία, ὁ κοινοβουλευτισμὸς καὶ ὁ πολιτικὸς κόσμος, ὁ φεμινισμὸς, ἡ προστασία τῆς φύσης, τὸ χρῆμα καὶ ἡ δύναμή του, ἡ δημοσιὸνπαλληλία, ἡ πορνεία, ἐν οἴκῳ καὶ ἐν δήμῳ, οἱ κυρίες τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἡμι-
κόσμου, ἡ μοιχεία, τὸ ἔγκλημα, οἱ περιηγήσεις, οἱ θαλάσσιες ἐκδρομὲς καὶ οἱ περιπλα-
νήσεις στὰ ποτάμια τῆς Γαλλίας πὺν εἶναι ἀπὸ τὰ ἀγαπημένα θέματα τοῦ συγγραφέα.

Μιὰ ἄλλη κατηγορία χρονογραφημάτων ἔχει σχέση μὲ τὰ διάφορα εἶδη τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ποίηση, μυθιστόρημα, δοκίμιο. Ἐδῶ θ' ἀναφέρω τὸ χρονογρά-
φημα στὴν ἐφημερίδα «Le Gaulois», 23 Ἰουνίου 1881 (Le Gaulois, 23 Juin 1881)
μὲ τίτλο «Οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ποιηταί». Πράγμα πὺν δείχνει ὅτι ὁ Maupassant
ἐνδιαφερόταν καὶ γιὰ ξένες λογοτεχνίες καὶ μάλιστα ἐντελῶς ἄγνωστες τότε στὸ
γαλλικὸ κοινό. Εἶναι καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ πεῖ τὸν θαυμασμὸ του γιὰ τὴν ἀρχαία καὶ
σύγχρονη Ἑλλάδα, νὰ τονίσει τί ὀφείλει ὁ κόσμος στὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα.

«Υπάρχει κάποιον στὸν κόσμον, μιὰ γωνιὰ γῆς πὺν θὰ μπορούσες νὰ τὴν ὀνομάσεις
Ἐξασμένα χώματα». Πολὺ μικρὴ, ἡ γῆς αὐτὴ γέννησε ὅ,τι μεγαλύτερο ὑπάρχει
στὴν οἰκουμένη, τίς Τέχνες καὶ ὅλες τίς τέχνες. Πρὶν ὁ ἄνθρωπος στὴν ὑπόλοιπη ὑδρό-
γειο, νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ δώσει ἀθάνατη μορφή στὸ πνεῦμα, ἀπὸ τὸ ἐλάχιστο αὐτὸ τμή-
μα τῆς Ἑυρώπης ξεπήδησαν, σὲ μιὰ ἀπαράμιλλη τελειότητα, ἡ ποίηση, ἡ γλυπτική, ἡ
ζωγραφική, ἡ ἀρχιτεκτονική. Ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς διάνοιας ἀναπτύχθηκαν ὡς τὴν
πληρέστερή τους λαμπρότητα.

Γιὰ ὅποιον αἰσθάνεται καλλιτέχνης, ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἡ μάνα τοῦ κόσμου. Ὅλες
οἱ δόξες πὺν ἐπιτρέπονται στὸν ἄνθρωπο ἐκεῖ γεννήθηκαν.

Τὰ ὀνόματα τῶν καλλιτεχνῶν πὺν φανερώθηκαν σ' ἐκείνη τὴν χώρα καὶ σ' ἐ-
κείνους τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀντηχοῦν σήμερον πὺν ἡχηρὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν
μεγαλυτέρων μας δασκάλων. . .

. . . Νὰ πού, πάλι, σὰν ξεχασμένος σπόρος πὺν θὰ φύτρωνε σὲ μιὰ κατασπαρμένη
γῆς, ἡ ποίηση βγαίνει μέσα ἀπὸ τὰ συσσωρευμένα ἐρείπια ἐπάνω στὴν Ἑλλάδα.
Τραγουδοῦν ἀκόμα στὴν πατρίδα τοῦ Ἀπόλλωνα.

“Όταν στο έξωφύλλο ενός βιβλίου διάβασα αυτές τις λέξεις: ‘Σύγχρονοι “Ελληνες ποιηταί’, μου ήρθε μιὰ τρελή περιέργεια, σὰν αὐτὴ πὺν θὰ εἶχες βρῖσκοντας ἓνα πολύτιμο κουτὶ μέσ’ τὰ ἐρείπια μιᾶς πεθαμένης πολιτείας, κλεισμένο ἀπὸ χρόνια καὶ πὺν περιέχει ἄγνωστα πράγματα.

Ποιὰ εἶναι σήμερα τὰ παιδιὰ τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλῆ, τοῦ Ἀριστοφάνη τοῦ Εὐριπίδη; Εἶναι μιὰ γυναίκα ἡ Κα Juliette Lambert πὺν μᾶς δίνει τὴν χαρὰ νὰ γνωρίσουμε, νὰ συγκρίνουμε τοὺς καλλιτέχνες αὐτῆς τῆς Ἀναγέννησης μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἔκδοσης τῆς Juliette Lambert, *Les poètes Grecs Contemporains*».

Ἀκολουθεῖ σχόλιο ὅπου οἱ νεοέλληνες ποιητὲς κατατάσσονται σὲ τρεῖς σχολές:

Τὴν Σχολὴ τῶν Ἰονίων νήσων — ὅπου δύο ὀνόματα δεσπάζουν — Σολομός, Βαλαωρίτης.

Τὴν Σχολὴ τῆς Κωνσταντινούπολης — μὲ τοὺς λογίους της ποτισμένους μὲ δυτικὴ μόρφωση.

Στὴν Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν — στὸν σχολιασμὸ τίγεται τὸ θέμα τῆς γλώσσας — τῆς καθαρεύουσας σὰν ἀνασταλτικοῦ παράγοντα γιὰ τὴν ποίηση καθὼς καὶ ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Πανεπιστημίου.

Τέλος λέγονται ὀλίγα γιὰ τὴν Σχολὴ τῆς Ἠπείρου μὲ τὴν ὁποία ἐννοεῖ τὴν λαϊκὴ ποίηση, καὶ τὴν ὁποία προτείνει νὰ ὀνομάσουν ἐθνικὴ.

Τὸ συμπέρασμα γιὰ τὸν Maupassant εἶναι ὅτι ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι πάντα ζωντανή. Ἐπισημαίνει τὶς διάσπαρτες φύτρες ἀπ’ ὅπου θὰ βλαστήσει ἡ νέα ἑλληνικὴ ποίηση πὺν θὰ γίνεῖ ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ ποιητικὴ σχολή.

Τέλος λέγει ὅτι προαισθάνεται καὶ ἀναγγέλλει τοὺς καλλιτέχνες πὺν θὰ γεννηθοῦν πάνω σ’ αὐτὴ τὴν ἀνεξάντλητη γῆ. Καὶ κρίνοντας τὰ κείμενα πὺν παρουσιάζει τὸ βιβλίον τῆς Κας Lambert, τὰ χαιρετίζει σὰν μεγάλες ὑποσχέσεις πὺν δίνουν ἀλάνθαστη βεβαιότητα γιὰ λαμπρὸ μέλλον.

Ἐνα ἄλλο χρονογράφημα στὸ *Le Figaro* τοῦ Ἰουλίου 1980 μὲ τίτλο ἓνας «Αὐτοκράτωρ» ἀναφέρεται στὴν Βυζαντινὴ Ἱστορίαν καὶ πὺν συγκεκριμένα στὸν Νικηφόρο Φωκά — μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἔκδοσης τοῦ βιβλίου τοῦ Schlumberger «Ἐνας βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ τοῦ Χου αἰῶνα». Ὁ Maupassant εἶναι λοιπὸν μεταξὺ τῶν πρώτων πὺν στρέφει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸ μεγαλεῖο τοῦ Βυζαντίου. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὡς τὸ τέλος τοῦ ΧΙΧου ὁ δυτικὸς καθολικὸς κόσμος ἀγνόησε, ἐσιώπησε ἢ δυσφήμισε τὸ Βυζάντιο μὲ κάθε τρόπο.

Δὲν ξέρω ἂν παρατηρήσατε ὅτι ἀκόμα τώρα στὰ μεγάλα μουσεῖα π.χ. στὸ Louvre ἢ στὸ British — καὶ πολλὰ ἄλλα — ὑπάρχει ἓνα χάσμα περὶπου 10 αἰῶνων πὺν παραλείπει τὸ μεγαλεῖο τῆς Βυζαντινῆς τέχνης — περνοῦμε ἀπὸ τὴν ζωγραφικὴ τοῦ Fayoum στοὺς Ἰταλοὺς primitives καὶ εἰς μάτην ἀναζητοῦμε μιὰ αἶθουσα βυζαντινῆς

τέχνης. Τὰ ἑκατομμύρια ἐπισκεπτῶν ποὺ συνωθοῦνται, σ' αὐτὰ τὰ τεράστια *Supermarket* τῆς τέχνης ἀγνοοῦν τὸ προϊόν Βυζαντινῆ ζωγραφικῆς.

Ἄλλη κατηγορία χρονολογήσεων: Οἱ εἰκαστικὲς τέχνες, οἱ ἐτήσιες ἐκθέσεις, ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, καὶ πρὸ πάντων αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦν σχέσεις του καὶ κρίσεις γιὰ τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς του, κυρίως Φλωμπέρ, Ζολά, Τουργκένιεφ. Ὑπάρχουν φυσικὰ ἕνα πλῆθος ἄλλα θέματα ποὺ θὰ ἦταν ἀναρὸ ν' ἀπαριθμήσω.

Μπορῶ ὅμως ν' ἀναφέρω στὴν τύχη μερικὸς τίτλους χρονολογήσεων.

1) Τέχνη καὶ παραλλαγή, 2) Ὁ σεβασμός, 3) Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα, 4) Οἱ ταπεινοὶ ἥρωες, 5) Ἡ τέχνη τοῦ Κυβερνᾶν, 6) Ὁ ὑπόκοσμος, 7) Στοῦ ὑπουργοῦ 8) Οἱ ἄγνωστες, 9) Ἡ ἐξέλιξη τοῦ μυθιστορήματος τοῦ XIXου αἰῶνα, 10) Οἱ ὑπηρετίες, 11) Οἱ Ἀκαδημίες.

Ὁ *Maupassant*, μάρτυς ἀδέκαστος καὶ δξύς, ζωγραφίζει πρῶτα-πρῶτα τὴν ἐποχὴ του, λέγω ζωγραφίζει γιὰτὶ ἡ ματιὰ του εἶναι σχεδὸν ματιὰ ζωγράφου ποὺ ξέρε νὰ μετατρέπει τὴν εἰκόνα, τὴν ἐντύπωση σὲ νόημα. Σὰν καθαρόαιμος καλλιτέχνης περικυβιάζει ἀνάμεσα στὴν ζωὴ τῆς ἐποχῆς του ἀνεξάρτητος, ἐλεύθερος. Ψάχνει, ἐμβαθύνει, «θέτει τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἡλῶν» δίχως σεμνοτυφίες καὶ ταμπού.

Παρακολουθεῖ τὰ συμβαίνοντα χωρὶς ψευδαισθήσεις καὶ συναισθηματισμούς. Ὑπερευαίσθητος τραυματίζεται, ἀγανακτεῖ, ἐξανίσταται, ὅμως καταλαβαίνει ὅτι δὲν πιστεύει ὅτι τὰ πράγματα διορθώνονται.

Συναντοῦμε πολὺ συχνὰ θάρος καὶ ἀποκαρδίωση στὰ χρονολογήματα τοῦ *Maupassant*, τὴν ἀπαισιοδοξία, τὸ σκῶμμα, τὴν ἀνταρσία, τὸ ξεμασκάρεμα τῆς δῆθεν σοβαρότητος, μιὰ διάθεση ἀναρχικὴ ποὺ χτυπᾷ ἀδιακρίτως ἄρχοντες καὶ ἀρχομένους. Δὲν ἔχει πρόθεση νὰ μεταπείσει, νὰ κάνει διδασχὴ, νὰ προσηλυτίσει, κ' ἐνῶ τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι γραμμένα μὲ τόση ζωντάνια, κέφι, παλμό, ἐν τούτοις, σοῦ μεταδίδουν κάτι τὸ μελαγχολικόν. Εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἀντιφατικὰ γνωρίσματα τῆς ιδιοσυγκρασίας τοῦ συγγραφέα.

Ἰδοὺ μερικὰ δείγματα γραφῆς ποὺ συναντᾷ ὁ ἀναγνώστης στὰ χρονολογήματα τοῦ *Maupassant*. Φυσικὰ εἶναι ἀποσπάσματα.

Π ο λ ι τ ι κ ῆ (27 Φεβρουαρίου 1883 - *Gil Blas*) Ὁ Τ ρ ι γ υ ρ ῖ ο ν τ α ς

«Τὸ λεωφορεῖο κατέβαινε μὲ μεγάλο τροχασμὸ στὴν ὁδὸ τῶν Μαρτύρων. Δύο ἄνθρωποι, δύο φίλοι ἦταν καθισμένοι δίπλα - δίπλα καὶ κουβέντιαζαν. Ἦταν δύο ἐργάτες, ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Παριζιάνους ἐργάτες, ποὺ εἶναι προικισμένοι μὲ ἐξυπνάδα λεπτὴ καὶ στενὴ, πολὺ διεισδυτικὴ καὶ πολὺ περιορισμένη. Μιλοῦσαν γιὰ πολιτική.

Ἕνας εἶπε:

— Οἱ βουλευτὲς δὲν ξέρουν τί κάνουν. Θά'λεγες ὅτι εἶναι μιὰ συνάθροιση παλαβῶν.

Ὁ ἄλλος ἐξακολούθησε:

— Τόσο τὸ καλλίτερο, ἔτσι χάνεται ἡ ἐκτίμηση στὴν κυβέρνηση. Μήπως καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ λένε σημεῖα τῶν καιρῶν;

Πράγματι ἡ πιὸ ξεκάθαρη κατεύθυνση ποὺ παίρνει ἡ κοινὴ γνώμη, τώρα καὶ τέσσερα, πέντε χρόνια προπάντων, εἶναι ἓνα εἶδος εἰσβολῆς, ποὺ φθάνει ὡς τὸ λαό, σκεπτικισμοῦ καὶ περιφρόνησης γιὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐξουσίας».

Τὸ ἐπόμενο χρονογράφημα εἶναι σχετικὸ μὲ ἐκλογικὴ ἀποτυχία τοῦ Γαμβέτα, εὐκαιρία γιὰ τὸν Μωπασσὰν νὰ κάνει γενικότερα σχόλια.

Π ο λ ι τ ι κ ῆ (8 Σεπτεμβρίου 1881 — Le Gaulois) Ὑ ἡ γ α ι ν ε ν ἂ κ α - θ ἡ ῥ σ ε ι ς

«Αλήθεια, τί θλιβερὸ ἐπάγγελμα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός! Ἐξυπακούεται ὅτι δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μιλήσω γιὰ τοὺς σαλτιμπάκους τῆς ὑποθέσεως, γι' αὐτοὺς ποὺ ἀποκλειστικὰ κάνουν μονόζυγο μὲ τὶς ἐκλογές. Αὐτοὶ δὲν εἶναι ποτὲ τοῦ λυπημοῦ, ὅτι καὶ νὰ συμβεῖ, καὶ σίγουρα ἀποτελοῦν τὴν μεγάλη πλειοψηφία τῶν Κοινοβουλίων. Μικροδημοσιογράφοι χωρὶς ταλέντο, μικροδικηγόροι δίχως γραφεῖο καὶ δίχως χῆρες, μικρογιατροὶ δίχως ἐτοιμοθάνατους, ζητοῦν ἀπὸ ἓνα εὐκόλο ἐπάγγελμα ταχυδακτυλουργοῦ, τὸ ψωμὶ ἐκεῖνο ποὺ δὲν δίνουν τὰ συνηθισμένα ἐπαγγέλματα στὶς μισὲς μερίδες. Ἡ διαδικασία εἶναι βολικὴ. Μόλις νιώσουν ὅτι εἶναι ἀνίκανοι γιὰ τὶς κανονικὲς δραστηριότητες ποὺ ἔχουν οἱ ἅπλοι ἄστοί, ἀρχίζουν μὲ φωνὴ καθαρὰ καὶ βροντερῇ νὰ φωνάζουν: «Ζήτω ὁ λαὸς» Μόνο αὐτό. Τοὺς ρωτοῦν γιὰ τὶς ιδέες τους, τὸ πρόγραμμά τους, τὸ πιστεύω τους «Ζήτω ὁ λαὸς» — Στὴ βουλὴ σεβρίζουν σὲ κάθε συζήτηση, ἓνα παχὺ «Ζήτω ὁ λαὸς» μὲ μερικὰ ζαρζαβατικά γιὰ γαρνιτούρα. Ἄν ἀπειλοῦνται, κατεβαίνουν στὸ δρόμο φωνάζοντας «Ζήτω ὁ λαὸς» — κι' ἐκεῖνος ὁ πονηρὸς λαός, λέει μέσα του, «Μακάρι ἔτσι νὰ φωνάζουν πάντα, ἐμένα μοῦ φτάνει».

Φυσιολάτρης ὁ Maurassant, εἶναι ἰδιαίτερα εὐαίσθητος στὶς καταστροφές ποὺ ὁ ἄνθρωπος κάνει στὸ τοπίο καὶ γενικὰ στὴν ὁμορφιὰ τῆς φύσης.

Π ρ ο σ τ α σ ί α τ ῆ ς φ ύ σ η ς (17 Ἰουλ. 1883 — Gil Blas) Ὑ ἡ γ α ι ν ε ν ἂ κ α - θ ἡ ῥ σ ε ι ς

«Μιὰ σφαγὴ μηχανικῶν θὰ ἦταν ἐξ ἄλλων δημόσια ἐδεργασία. Ὅταν πρόκειται νὰ χαλάσουν μιὰ πόλη, ἓνα τοπίο, κάτι ὠραῖο καὶ μεγάλο καταφθάνουν οἱ μηχανικοὶ καὶ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ ἓνα εἰδικὸ πνεῦμα, ποὺ μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀσχημίας, χαλοῦν τὰ πάντα μὲ μιὰ μονοκοντυλιά».

Δὲν ὑπάρχει στὴν οἰκουμένη ἀθλιότερο κατάντημα ἀπὸ τὴν παραμόρφωση

τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς. Καταστρέφεται ἀνεπανόρθωτα στὶς ἡμέρες μας ἡ μήτρα ἀπὸ ὅπου βγήκε τὸ ἀθάνατο Ἑλληνικὸ πνεῦμα, δίχως ἀντίδραση τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας, ἡ ὁποία «περὶ ἄλλα τυρβάζει».

Ὁ ἐθισμὸς στὴν ἀσχίμια καὶ τὴν χυδαιότητα ἔχει ἀμβλύνει τὴν εὐαισθησία μας καὶ συσκοτίζει τὴν σκέψη.

Φαντάζεται κανεὶς τί θὰ εἶχε νὰ πεῖ ὁ *Maupassant* γιὰ τὴν σημερινή κατάντια. Ἡ ὀξύτητα μὲ τὴν ὁποία γράφει ὁ *Μωπασσάν* μοῦ φαίνεται εὐμενὲς σχόλιο, ὃν ἀνοίξουμε τὰ μάτια μας καὶ συνειδητοποιήσουμε τὰ ἐγκλήματα ποὺ ἔγιναν καὶ γίνονται στὸν ὠραιότερο τόπο τοῦ κόσμου, τὴν Ἑλλάδα, ἐν ὀνόματι τῆς ἀξιοποιήσεως καὶ τῆς προόδου.

Καλὲς Τέχνες (17 Μαΐου 1882 - *Gil Blas*) Ὁ Σημειώσις ἐνὸς κατεδαφιστῆς.

Γιὰ τοὺς ζωγράφους :

«Τί θόρυβο ποὺ κάνετε, τί φασαρία, πόσο μέτριοι γίνεσθε συνήθως χάρις στὴν Ἐκθεσὴ ποὺ τονώνει τὶς προσπάθειές σας γιὰ νὰ ἀρέσετε στοὺς ἡλιθίους ποὺ ἀγοράζουν, στοὺς ἀμόρφωτους ὑπουργοὺς ποὺ παρασημοφοροῦν καὶ στοὺς παντοδύναμους κριτὲς ποὺ μοιράζουν διακρίσεις».

.....
«ὦ! ποιὸς θὰ μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν Ἐκθεσὴ, ἐνιαύσια ξουρία ποὺ σβήνει τὴν προσωπικότητα, μέγα παζάρι ὅπου συναλλάσσεται ἡ ἐβραίουριὰ τῆς τέχνης».

Ἐλπιτική

«Αἰώνιο καὶ ἀνούσιο πρῶτυπο ὁμορφιάς, τελεία Ἀφροδίτη, λεγομένη τῆς Μήλου, ποιὸς τολμηρὸς θὰ σοῦ τσακίσει τὰ διάσημα πλευρά σου, ποὺ ἐμπνέουν ἀπὸ τόσο καιρὸ ὅσους ξύνουν τὸ ὠχρὸ μάρμαρο· σὰν νὰ μὴ ἔπρεπε ἡ τέχνη ν' ἀνανεώνεται ἀδιάκοπα, νὰ μεταλλάζει, νὰ πεθαίνει μὲ τὴν ἡλικία καὶ νὰ ξαναγεννιέται διαφορετική...»

Ψάξτε, φαντασθῆτε, βρῆτε. Σκαλίστε τὸ ξύλο, μαλάξτε τὸν πηλὸ, πλάστε τὸ κερί. Ποιὸς ξέρει, ἓνα καινούργιο μουσεῖο θ' ἀνοίξει ἴσως δρόμο, θ' ἀποκαλύψει ἄγνωστες διαδικασίες, θὰ ὀδηγήσει πρὸς καινούργια ἔχνη».

Περὶ ὑποργῶν

«Ἐνας κάποιος κύριος, δικηγόρος τὸ συνηθέστερο, ὀνομάζεται ἔξαφνα ὑπουργὸς τῶν τεχνῶν. Τί ἔχει διαβάσει; Τὸν Κικέρωνα στὸ Κολλέγιο καὶ ἔκτοτε τὶς φυλλάδες τῆς παρατάξεώς του. Τίποτε δὲν ξέρει καὶ ἐξ ἄλλου τὰ ἔχει γραμμένα στὰ παλιά του παπούτσια...»

Ἀλλὰ θὰ πεῖτε, ἀφοῦ τίποτε δὲν κατέχει γιὰ τὶς τέχνες αὐτὸς ὁ Ὑπουργὸς τῶν τεχνῶν, γιατί δὲν ζητᾷ συμβουλές; Σὲ ποιόν; στοὺς τμηματάρχες του. Αὐτὸ καὶ κάνει.

Ἄλλὰ μήπως νομίζετε ὅτι καὶ αὐτοὶ νοιάζονται γιὰ τὶς τέχνες καὶ ὅτι ξέρουν κατὰ βάθος τὶς τέχνες αὐτοὶ οὗτοι Τμηματάρχαι τῶν Καλῶν Τεχνῶν;

Ἡ προαγωγή τους τοὺς ἀνησυχεῖ κάπως περισσότερο. . . καὶ οἱ τέχνες δὲν πᾶνε οὔτε καλλίτερα οὔτε χειρότερα. Καὶ εἶναι ἔτσι προτιμότερο, συνάδελφε. Ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ γελάμε ὅταν βλέπουμε αὐτοὺς τοὺς Ὑπουργοὺς νὰ διαβαίνουν».

Λόγια ποὺ δὲν σχολιάζω, ἀλλὰ θὰ ἤμουν περίεργος τί θὰ ἔλεγε ἂν μπορούσε ὁ Maurassant σήμερον νὰ κάνει μία βόλτα στὶς διάφορες γκαλερί τέχνης!

Ἀποφεύγω ν' ἀναφέρω τὰ ὅσα λέγονται στὰ χρονογραφήματα σχετικὰ μὲ τὴν Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἀλλὰ σᾶς βεβαιώνω ὅτι ἀξίζει νὰ διαβαστοῦν, τὴν παρασημοφορεῖ ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ της, πάντα μὲ πολὺ πνεῦμα καὶ μοῦ φαίνεται μὲ πολὺ δίκιο ἰδίως γιὰ τὶς διακρίσεις ποὺ ἀπονέμει.

Θέλω ὅμως νὰ σᾶς δείξω καὶ μιὰ ἄλλη πλευρὰ τοῦ Maurassant, διαβάζοντας μερικὲς γραμμὲς ἀπὸ τὸ χρονογράφημα «Ὁ Γουσταῦς Φλωμπέρ μέσ' ἀπὸ τὰ γράμματα του» (*Le Gaulois*, 6 Σεπτεμβρίου 1880).

Ἐδῶ βλέπεις τὸ πάθος τοῦ Maurassant γιὰ τὴν τέχνη, τὸν ἐνθουσιασμό του, δὲν εἶναι πιά ὁ κατεδαφιστής, ὁ ἀρνητής, ἀλλὰ καταφάσκει καὶ πιστεύει.

«Κανεῖς δὲν κράτησε τόσο ψηλὰ τὸ σεβασμὸ στὴν τέχνη του καὶ τὴν συνείδηση τῆς ἀξιοπρέπειας τῆς λογοτεχνίας, ὅσο ὁ Γουσταῦς Φλωμπέρ».

Ἐνα μόνο πάθος, ὁ ἔρωτας στὰ γράμματα, γέμισε τὴν ζωὴ του ὡς τὴν τελευταία του ἡμέρα. Ἀγάπησε παρὰφορα, ἀπόλυτα, δίχως ἀντιζηλίες, καὶ αὐτὴ ἡ τρυφερότητα τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀνθρώπου, ποὺ κράτησε 40 χρόνια, δὲν γνώρισε ποτὲ ὑπαναχώρηση. . .

Εὐδαίσθητος στὸ ἔπακρο, ἐντυπωσιαζόμενος, δονούμενος ἀδιάκοπα, παρομοίαζε τὸν ἑαυτό του μὲ γδαρμένο κορμὶ ποὺ ἢ παραμικρὴ ἐπαφὴ τὸ κάνει νὰ τινάζεται ἀπὸ πόνο, καὶ ἴσως, τὰ μεγάλα χτυπήματα ποὺ δέχτηκε νὰ προῆλθαν ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἡλιθιότητα.

Ὑπῆρξε, σὰν νὰ λέμε, ἡ προσωπικὴ του ἐχθρὰ ἢ κατὰθλιψη, τὸ μαρτύριο τῆς ζωῆς του καὶ τὴν καταδίωξε πεισματικά, σὰν κυνηγὸς τὴν λεία του, ἐντοπίζοντάς τὴν ὡς τὸ βάθος ἀκόμα καὶ τῶν μεγαλυτέρων διανοιῶν.

Ζώντας σχεδὸν πάντα μόνος, στὴν ἐξοχή, καὶ συναντώντας στὸ Παρίσι μόνον πολὺ στενοὺς φίλους, δὲν ἀναζήτησε, ὅπως πολλοί, τοὺς κοσμικοὺς θριάμβους ἢ τὴν χυδαία δημοσιότητα.

Ποτὲ δὲν βρέθηκε σὲ λογοτεχνικὰ ἢ πολιτικὰ συμπόσια, οὔτε ἀνακάτεψε τ' ὀνομά του σὲ κανένα κύκλωμα, κανένα κόμμα, ποτὲ δὲν ὑποκλίθηκε μπρὸς στὶς μετριότητες ἢ τοὺς ἡλίθιους γιὰ νὰ δρέψει ἐπαίνους.

Ἡ φωτογραφία του δὲν πουλήθηκε, δὲν ἐμφανιζόταν στὶς πρεμιέρες οὔτε στὰ

κέντρα όπου συχνάζουν οί κοσμικοί. Φαινόταν σὰν νὰ κρύβεται ἀπὸ ἓνα εἶδος αἰδοῦς.

‘Δίνω στὸ κοινὸ τὰ βιβλία μου’, ἔλεγε, ‘τὸ λιγότερο εἶναι νὰ κρατῶ τὴν φάτσα μου γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου...’

Δὲν ἔζησε παρὰ γιὰ μόνον τὴν τέχνη, φθείροντας τὴν ζωὴ του μέσ’ αὐτὴν τὴν ἄμετρη τρυφερότητα, σὲ μιὰ ἔξαρση, περνώντας πυρετώδεις νύχτες, σὰν τοὺς μοναχικοὺς ἐραστὲς, ὑψώνοντας τὰ χέρια, βγάζοντας κραυγές, τρέμοντας, ἀπὸ θέρμη θεϊκὴ, καὶ τέλος ἔπεσε, μιὰ μέρα, κεραυνοβολημένος ἀπὸ τὴν ἐργασία, ὅπως ὅλοι οἱ μεγάλοι παθιασμένοι τελειώνουν πεθαίνοντας ἀπὸ τὸ πάθος τους».

Πόσο ἐπικαιρο μού φαίνεται τὸ κείμενο αὐτὸ ὅταν σκεφθῶ τὰ ἄφθονα παραδείγματα διακεκριμένων καλλιτεχνῶν καὶ διασήμων ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος ποὺ προβάλλουν καὶ ὑποστηρίζουν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τὸ ἔργο τους μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς σύγχρονης τεχνολογίας, κανονίζοντας τὴν προσεκτικὴ πορεία τους ἀνάμεσα στοὺς σκοπέλους τῆς ἐπιτυχίας, ἐμπιστευόμενοι περισσότερο στὶς δημόσιες σχέσεις καὶ στὸ ἐμπόριο τῆς τέχνης παρὰ στὸ ἔργο τους.

‘Μιὰ γυναικα’ (16 Αὐγούστου 1882 - *Gil Blas*)

Σχετικὸ μὲ ἔγκλημα γιὰ λόγους ἐρωτικούς.

«Μένουμε αἰωνίως ἐκπληκτοὶ μπρὸς στὶς παραμικρὲς πράξεις τῶν γυναικῶν ποὺ κατατροπώνουν ἀδιάκοπα τὴν χωλαίνουσα λογικὴ μας.

Ἐμεῖς εἴμαστε, κατὰ γενικὸ κανόνα, ὄντα ποὺ λογικεύονται, ἔστω καὶ ὅταν λογικευόμεθα ἄσχημα ἢ στραβά. Ἡ γυναίκα εἶναι πλάσμα τοῦ συναισθήματος καὶ τοῦ πάθους.

Κυκλοθυμική, νευρική μέχρι τρέλας, ἀναστατωμένη ἀπὸ τὶς πιὸ φευγαλέες ἐντυπώσεις, ἔτοιμη γιὰ κάθε ἀκραία πράξη, γιὰ τὶς μεγαλύτερες θυσίες ὅπως γιὰ τὰ μεγαλύτερα ἐγκλήματα, ἡ γυναίκα γιὰ τὴν ὁποῖαν τὸ πᾶν εἶναι ἡ ἀγάπη (ἀγάπη ἑνὸς ἀνδρα, ἀγάπη τῶν παιδιῶν, ἀγάπη τῆς διαστροφῆς, ἀγάπη τοῦ Θεοῦ) εἶναι ἄξια γιὰ ὅλα σὲ μιὰ στιγμὴ προδομένου ἔρωτα».

‘Αὐτὲς ποὺ τολμοῦν’ (1883, πρόλογος στὸ βιβλίο τοῦ *Maizeroy*)

«Ἐμεῖς, λατρεύουμε τὴν γυναίκα καὶ ὅταν διαλέγουμε μιὰ, ἔτσι στὰ πεταχτά, εἶναι ἓνας φόρος τιμῆς ποὺ προσφέρουμε σ’ ὁλόκληρο τὸ γυναικεῖο φύλο. Μπορεῖ νὰ μᾶς ἀρέσουν μέχρι παραφροσύνης οἱ μελαχρινές, ἐπειδὴ εἶναι μελαχρινές, καὶ ἐπίσης οἱ ξανθές, ἐπειδὴ εἶναι ξανθές, τὴν μία γιὰ τὰ διαπεραστικά της μάτια ποὺ σ’ ἀγγίζουν στὴν καρδιά, τὴν ἄλλη γιὰ τὴν φωνή της ποὺ κάνει τὰ νεῦρα μας νὰ δονοῦνται, αὐτὴν γιὰ τὸ κόκκινο χεῖλι, τὴν ἄλλη γιὰ τὴν κορμωστασιά της. Ἀλλ’ ἐπειδὴ δὲν μποροῦμε νὰ κόψουμε, ἀλλοίμονο, ὅλα αὐτὰ τὰ ἄνθη συγχρόνως, ἡ φύση ἔβαλε μέσα μας τὸν ἔρωτα, τὴν παλαβομάρα, τὸ τρελὸ καπρίτσιο ποὺ μᾶς κάνει νὰ ἐπι-

θυμοῦμε τὴν μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη ἀδξάνοντας ἔτσι τῆς κάθε μιᾶς τὴν ἀξία κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἀλλοφροσύνης».

‘Πε ρὶ γάμο υ’

«Ὁ γάμος ἐξαφανίζει μονομιᾶς, ὅταν τὸν παίρνεις στὰ σοβαρά, τὴν δυνατότητα νέων πόθων, ὅλες τὶς μελλοντικὲς τρυφερότητες, τὸ ἀπροσδόκητο τῆς αὔριον καὶ ὅλη τὴν γοητεία τῶν συναντήσεων.

Ἔχει ἐπίσης τὸ ἄθλιο μειονέκτημα νὰ καταδικάζει τοὺς συζύγους σὲ μιὰ ἀξιοθρήνητη καθημερινότητα. Διότι ποιὸς εἶναι ὁ σύζυγος ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ πάρει μὲ τὴν γυναῖκα του τὶς ἐξαίσιες ἐλευθερίες ποὺ ἀμέσως οἱ ἐρωμένοι ἐφαρμόζουν μεταξὺ τους.

Στὸν ἔρωτα πρέπει νὰ τολμᾷς, νὰ τολμᾷς ἀδιάκοπα».

Μὲ αὐτὰ τὰ ὀλίγα παραδείγματα ποὺ διάβασα θέλησα νὰ σᾶς δώσω, ἔστω καὶ μὲ πολλὴ συντομία, κάποια ἰδέα τοῦ πνεύματος ποὺ διατρέχει τὰ χρονολογήματα τοῦ *Maupassant*.

Καὶ τώρα μερικὲς πληροφορίες.

Τὰ πρῶτα χρονολογήματα τοῦ νεαροῦ λογοτέχνη ὑπογράφονται μὲ τὸ ψευδώνυμο *Guy de Valmont*. Σὰν δημόσιος ὑπάλληλος μὲ μικρὸ βαθμὸ, ἦταν φρόνιμο νὰ εἶναι προσεκτικός. Ἀργότερα ὑπογράφει μὲ τὸ ὄνομά του ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο *Maufrigneuse*, καὶ τοῦτο ἀναλόγως μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐφημερίδας.

Οἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ μὲ τὰ ὁποῖα συνεργάζεται μεταξὺ 1876 καὶ 1888 εἶναι κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ: Ἡ Δημοκρατία τῶν γραμμάτων, τὸ Ἔθνος, *Le Gaulois*, τὸ *Gil Blas*, ἡ Πολιτικὴ καὶ Λογοτεχνικὴ Ἐπιθεώρηση, ὁ 19ος αἰὼν, ἡ Ἠχὸς τῶν Παρισίων.

Στὴν ἔκδοση ποὺ διαβάζω ἀναφέρονται 230 χρονολογήματα. Ἡ ἔκτασή τους ποικίλλει ἀπὸ μιὰ-δύο σελίδες ὡς εἴκοσι. Συνήθως εἶναι μεταξὺ 5 - 7 σελίδων.

Μερικά, τὰ μεγαλύτερα, εἶναι σὰν μικρὰ δοκίμια. Σχετίζονται μὲ βιβλιοκρισίες ἢ μὲ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο ἐνὸς Ζολᾶ ἢ ἐνὸς Φλωμπέρ.

Τὸ ὕφος γραφῆς εἶναι ἀνάλαφρο, γρήγορο, ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν πρώτη γραμμὴ παρασύρεται ἀπὸ τὸν ζωντανὸ ρυθμὸ τῆς φράσης καὶ τὴν καθαρότητα τῆς διατύπωσης.

Πεζὸς λόγος λιτός, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ βερμπαλισμὸν καλλιέπειες καὶ παραγεμίσματα.

Ὁ συγγραφέας χωρὶς περιστροφὲς λέγει τὴν γνώμη του μὲ καθαρότητα, περισσότερο τὸν ἐνδιαφέρει ἓνα ἀντικειμενικὸ ὕφος γραφῆς παρὰ ἡ προβολὴ τοῦ ἑαυτοῦ του μέσα ἀπὸ τὸ ὕφος τοῦ κειμένου. Διαβάζοντας τὸν *Maupassant* δὲν βρῆκα που-

θενά αὐτὴν τὴν αὐταρέσκεια, τὸ φούσκωμα ποὺ συνάντησα ἀκόμα καὶ σὲ σπονδαίους συγγραφεῖς καὶ ποιητές. Κάπου λέει ὁ Valéry γιὰ τὸν Hugo: «Ὁ Hugo εἶναι δισεκατομμυριοῦχος, δὲν εἶναι πρίγκηπας». Εἶναι σὰν νὰ σοῦ λένε, μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μεγάλους: «εἶδες τί ὥραϊα τὰ λέω; πρόσεξες τὸ μεγαλεῖο τῆς ροῆς τοῦ λόγου», αὐτὴ ἡ φράση εἶναι γραμμένη γιὰ νὰ τὴν ἐπαναλαμβάνουν οἱ θαυμασταί μου!

Τέτοιον εἶδους ἐπιδειξίαι ὑπάρχουν καὶ στὶς εἰκαστικὲς τέχνες. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ μιὰ παρέκβαση:

Ἐξ ἄλλου μοῦ φαίνεται σὰν νὰ εἶναι δύσκολο ὅταν ἔχεις εὐκολία, ταλέντο, ἢ καὶ ἰδιοφυΐα, νὰ μὴν ναρκισσεύεσαι, νὰ μὴν ὑπείσχεσαι στὴν κρίση σου γιὰ τὸ ἔργο σου ἓνα εἶδος κρυφῆς ἐπιείκειας, μιὰ τρυφερότητα γιὰ τὸ τέκνο σου. Ἄν συμβεῖ ἐπὶ πλέον νὰ ἔχεις ἐπιτυχίες, ἓνα ὄνομα νὰ προασπίσεις καὶ πεποιθήσεις γιὰ τίς γνώσεις ποὺ ἔχεις γιὰ τὴν τέχνη σου, τότε τὰ πράγματα γίνονται ἐπικίνδυνα καὶ εἶναι ἐκεῖ ποὺ συναντᾷς σοφοὺς οἰηματίες, ἐπιδέξιους ἐραμιστές, ἢ σὰν παλαιοὺς ἠθοποιοὺς ποὺ ἔχασαν τὸ νεανικὸ σφρίγος καὶ ποὺ κάποτε ἔκαναν τὸ κοινὸ νὰ γελᾷ ἢ νὰ κλαίει, αὐτοὺς ποὺ ἐπαναλαμβάνουν τὸ ἴδιο περίπου τροπάριό ποὺ πλέον ἄδειασε τὸ περιεχόμενό του.

Νομίζω ἐπίσης ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς ὑψηλῆς ποιότητος τῶν κειμένων τοῦ Maurassant εἶναι ὅτι δὲν ἔγραψε τίποτε κατὰ παραγγελίαν ἀλλὰ κατ' ἀνάγκη — κατ' ἀνάγκη ἐσωτερικὴν. Τὰ περισσότερα θέματα ποὺ πραγματεύεται, συνδέονται μὲ προϋπάρχουσες ἀνησυχίες, σκέψεις, πεποιθήσεις, ἀγάπες, προτιμήσεις.

Ἡ κρίση του ἢ τὸ σχόλιο προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεση τοῦ γεγονότος μὲ μιὰ ἐνδόμυχη διεργασία ποὺ διαμόρφωσε τὴν γνώμη του καὶ ἡ ἐντύπωση τὸν συνεπικουρεῖ.

Εἶναι ἀξιόπιστος, συμφωνεῖς ἢ ὄχι μὲ τὰ ὅσα γράφει μὲ τόση ὁξύτητα καὶ χάρη, μὲ τόση κομψότητα καὶ δύναμη, καὶ μὲ ἓνα εἶδος ἀνεμελιᾶς γιὰ τὸ τί θὰ σκεφτεῖ ὁ ἀναγνώστης. Σὲ παρὰσφύρει θὲς δὲ θὲς.

Ἄν μέσα στὰ χρονολογήματα τοῦ Maurassant διαβάζουμε τὴν ἐποχὴ του, τὴν πλησιάζουμε, τὴν ἀναπολοῦμε, ἄλλο τόσο τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι ὁ καθρέφτης ὅπου παρουσιάζεται ἡ μορφή τοῦ συγγραφέα.

Εἶναι ἓνας περίεργος, ιδιόμορφος ἄνθρωπος ποὺ προχώρησε πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του, ὁ ἴδιος ὅπως λέει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Schmit «Δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι τὰ κείμενά του ὄχι μόνο παρουσιάζουν μιὰ κάποια ἐπικαιρότητα κοινωνικὴ, ἀλλὰ ὅτι ἀκόμα, μὲ ἓνα εἶδος προφητικῆς διαίσθησης ὑποδεικνύουν τὴν ἐξέλιξη ποὺ θὰ μεταλλάξει τὰ ἥθη καὶ τὴν τέχνη τῶν Γάλλων κατὰ τὸν XX αἰῶνα».

Ἐπαναστατημένος, κατεδαφιστὴς τοῦ κατεστημένου σὲ μιὰ περίοδο σταθερότητας, ἐποχὴ ὅπου θριαμβεῦει τὸ βικτωριανὸν καὶ συντηρητικὸν ἀστικὸν πνεῦμα,

έχθρὸς κάθε κονφορμισμού καὶ συμβατικότητος, ζεῖ καὶ χαίρεται μέσα στὰ πλαίσια ζωῆς μιᾶς κοινωνικῆς τάξης καὶ ἐνὸς κόσμου ποὺ κατακρίνει καὶ εἰρωνεύεται ἀλλὰ ποὺ συγχρόνως τὸν ἐλκύει.

Σὰν ἀντιστάθμισμα σ' αὐτὴν τὴν νυχλιστικὴν νοοτροπία ποὺ ὀδηγεῖ σὲ ἀδιέξοδο, ἡ ἀγάπη τῆς τέχνης, τὸ καταφύγιο τῆς δημιουργίας, ὁ θαυμασμός πρὸς τοὺς μεγάλους τεχνίτες.

Σὰν ἄλλο ἀντιστάθμισμα, ἡ παρὰφορη ἀγάπη τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἡδονῶν της — ὁ Maupassant βυθίζεται μέσ' τὶς γήϊνες ἀπολαύσεις ὅπως βυθίζεται στὴν λατρεία τῆς θάλασσας, στὰ ποτάμια.

Τὸ ὕγρὸ στοιχεῖο, ἡ ἄσκηση τοῦ σώματος καὶ ἡ γυναίκα εἶναι οἱ τρεῖς κυριότερες πηγές ἀπ' ὅπου ξεδιψάζει τὴν δίψα ποὺ ἔχει τῆς ζωῆς.

Ἐνῶ, ὅπως εἶπα, κρίνει, στηλιτεύει, διακωμωδεῖ, καταγγέλλει τὰ στραβά καὶ τὰ ἄδικο.

Ὅστοςὸ διαβάζοντας τὰ χρονολογήματα δὲν συναντοῦμε καμιὰ πρόθεση ἢ προοπτικὴ ἀναμόρφωσης ἢ βελτίωσης τῶν πραγμάτων, πούθενά δὲν διακρίνεις πίστη στὴν «πρόοδο», πίστη ποὺ στὸ τέλος τοῦ XIX αἰῶνα ἐπικρατεῖ, ποὺ γίνεται σχεδὸν θρησκεία μετὰ τὶς ἐντυπωσιακὲς γιὰ τοὺς ἐλεύθερους στοχαστὲς ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις, μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς τεχνολογίας καὶ μὲ τὰ κοινωνικὰ κηρύγματα τοῦ σοσιαλισμοῦ, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Ὁ Maupassant εἶναι ἓνας πεσιμιστής, ὁπαδὸς τοῦ Σοπενάνοερ, τόσο ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία ὅσο καὶ λόγῳ τῶν συνθηκῶν ποὺ διαμόρφωσαν τὴν ζωὴ του. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Φλωμπέρ καὶ ἡ ἀκτινοβολία τῆς σκέψης τοῦ Σοπενάνοερ, τοῦ Νίτσε, διάχυτη στὸ ἔργο του, τὸν κατατάσσουν μεταξὺ αὐτῶν ποὺ προαισθάνθηκαν, ἂν ὄχι προεῖδαν, χωρὶς προφητικὸν δογματισμὸν τὴν καταστροφὴ τοῦ κόσμου ποὺ καταβρόχθισαν οἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι.

Ναί, πεσιμιστὴς ὁ Maupassant ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπιστὴς συνδυάζει, μὲ τὴν ἀνέκκλητη πεποίθηση ὅτι τίποτε δὲν διορθώνεται, μιὰ τρυφερότητα, μιὰ ἐπιείκεια, θὰ ἔλεγα, γιὰ τὴν τραγικὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου.

Tout se répète sans cesse et lamentablement

«Τὰ πάντα ἐπαναλαμβάνονται ἀδιάκοπα καὶ κατὰ τρόπο ἀξιοθρήνητο».

Ἀρνητὴς κάθε εἵδους στράτευσης, εἴτε σὰν πολίτης, εἴτε σὰν καλλιτέχνης, σήμε-
ρα θὰ τὸν ἔλεγαν ἀντιδραστικὸ ἢ ἀναρχοφασίστα αὐτοὶ ποὺ μεταξὺ ἄλλων συγχέουν τὴν λέξη πρόοδο μὲ τὴν πολιτικὴν τοποθέτηση, διαχωρίζει τὴν θέση του ἀπὸ τὶς διάφορες σχολὲς καὶ πνευματικὲς κινήσεις τῆς ἐποχῆς του. Τὸ 1877 γράφει: «Δὲν πιστεύω οὔτε στὸν νατουραλισμό, οὔτε στὸν ρεαλισμό, ἄλλο τόσο οὔτε στὸν ρομαντισμό.

Οἱ λέξεις αὐτὲς δὲν σημαίνουν, κατὰ τὴν γνώμη μου, ἀπολύτως, τίποτε καὶ δὲν χρησιμεύουν παρὰ γιὰ νὰ καναδιζοῦν ἀντίθετες ἰδιοσυγκρασίες.

Βρίσκω «ὅτι εἶναι τυφλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ κάνουν τὸ «ἰδεῶδες» καὶ ἀρνοῦνται αὐτοὺς ποὺ κάνουν τὸ κατὰ φύσιν, ὅσο καὶ αὐτοὺς ποὺ κάνουν τὸ κατὰ φύσιν καὶ ἀρνοῦνται τοὺς ἄλλους».

Κρατᾶ ἔτσι τὶς ἀποστάσεις ἀπὸ τοὺς δύο μεγάλους συγχρόνους του, τὸν Ζολὰ καὶ τὸν Φλωμπέρ, παρ' ὅλο τὸν ἀπεριόριστο θαυμασμό πρὸς τὸν τελευταῖον αὐτόν. Δὲν δέχεται νὰ τὸν κατατάξουν, δὲν θέλει ν' ἀνήκει πουθενά.

Ἀρνητὴς κάθε δέσμευσης, ἀποκρούει τὸν γάμο, τὴν *Légion d'Honneur*, τὴν Γαλλικὴ Ἀκαδημία, τὴν πολιτικὴ τοποθέτηση.

Μὲ τὴν ἔμπρακτὴ αὐτὴ στάση του μπρὸς στὴν ζωὴ ὁ *Maupassant* συνθέτει μιὰ μορφὴ ποὺ πλησιάζει πρὸς ἓνα ὁρισμένο τύπο σύγχρονου ἀνθρώπου ποὺ ἀγαπᾷ καὶ πιστεύει στὶς δυνάμεις τῆς ζωῆς, τὴν ζωὴ γιὰ τὴν ζωὴ, ἐνὸς ἀνθρώπου χωρὶς φροῦδες ἐλπίδες καὶ ψευδαισθήσεις, χωρὶς μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις, πού, μπρὸς στοὺς σκοτεινοὺς οἰωνοὺς γιὰ τὸ μέλλον, ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν αὐτοτέλεια, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

Μοῦ φαίνεται σὰν νὰ ἐνσαρκώνει ὁ *Maupassant* μὲ τὸν τρόπο του τὸ «ἐλεύθερο πνεῦμα» ποὺ φαντάστηκε καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο μιλεῖ ὁ *Nietzsche* στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου «Ἀνθρώπινο πάρα πολὺ ἀνθρώπινο»: «Καὶ εἶναι ἔτσι», λέει ὁ *Nietzsche*, «ποὺ μιὰ μέρα ποὺ τὸ εἶχα ἀνάγκη, ἐφεῦρα τὰ ἑλεύθερα πνεύματα, στὰ ὁποῖα ἀφιερώνεται τὸ βιβλίο αὐτὸ καὶ θάρρους καὶ ἀποκαρδίωσης ποὺ ἔχει γιὰ τίτλο Ἀνθρώπινο πάρα πολὺ ἀνθρώπινο· αὐτὰ τὰ ἑλεύθερα πνεύματα δὲν ὑπάρχουν, ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν, — φαντάσματα ποὺ μαζί τους γελαῖς καὶ φλυαρεῖς, ὅταν ἔχεις ὄρεξη νὰ γελάσεις καὶ νὰ φλυαρήσεις, καὶ ποὺ διαλοστέλνεις, ὅταν γίνουν βαρετοὶ — σὰν μιὰ ἀποζημίωση γιὰ τοὺς φίλους ποὺ σοῦ λείπουν».

Σὲ ἐποχὴ σὰν τὴν δική μας ποὺ τὸ ἐλεύθερο φρόνημα ἀπειλεῖται καὶ κατασπαράζεται ποικιλοτρόπως, σὲ ἐποχὴ ποὺ ἡ ἔξαρση τοῦ φανατισμοῦ τῶν στρατευμένων διανοουμένων παραμορφώνει, ἀποσιωπᾷ ἢ ψεύδεται ποὺ ἡ *intelligentia* μεταπηδᾷ ἀπὸ δογματισμοῦ εἰς δογματισμόν, ὁ *Maupassant*, ποὺ στὰ ὅρια τοῦ ἀνθρώπινου ἐφικτοῦ κατόρθωσε νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἄνθρωπος, μοῦ φαίνεται σὰν ἓνα συμβολικὸ παράδειγμα.

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ὅταν ἔγραφα αὐτὸ τὸ κείμενο, δὲν ξέρω πῶς, μοῦ ἐρχόταν κάθε τόσο στὸ νοῦ μιὰ φράση ποὺ πρὸ πολλοῦ εἶχα διαβάσει στὸν «Φαίδωνα».

Ὁ Σωκράτης μόλις ξυπνᾷ στὸ δεσμωτήριον. Ἀξημέρωτα ἔρχονται οἱ μαθητές του. Ἀνασηκωμένος στήν κλίνη του, τρίβοντας τὸ μονδιασμένο γόνατό του, τοὺς μιλεῖ γιὰ τὸ ἴδιο ὄνειρο ποὺ ἐπίμονα ὁλοένα βλέπει ἐκεῖ στὸ δεσμωτήριον: «Πολλὰ-
κις μοι φοιτῶν τὸ αὐτὸ ἐνύπνιον ἄλλοτ' ἐν ἄλλῃ ὄψει φαινόμενον τὰ αὐτὰ δὲ λέγον. . .»

Ὁ Guy de Maupassant μὲ τὰ χρονολογήματά του ξαναφέρνοντάς μας στήν ἐποχή του, μᾶς ἐπιτρέπει συγχρόνως νὰ νοιώσουμε καὶ νὰ σκεφθοῦμε τὴ δική μας, ἀναγνωρίζοντας στὰ τότε τὰ τώρα.

Μὲ τὸν τρόπο του μᾶς ἐπαναλαμβάνει τὴ φράση:

«ἄλλοτ' ἐν ἄλλῃ ὄψει φαινόμενον, τὰ αὐτὰ δὲ λέγον».

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 30^{ΗΣ} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1985

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΛΟΥΚΑ ΜΟΥΣΟΥΛΟΥ

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ
ΤΗΣ ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Σημασία - Προβλήματα - Τεχνολογικές εξελίξεις - Προοπτικές

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΛΟΥΚΑ ΜΟΥΣΟΥΛΟΥ

Κύριε Πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,

Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 83 τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας, κατὰ τὴν Πανηγυρικὴ συνεδρία τοῦ τέλους τοῦ ἔτους, ὁ Πρόεδρος αὐτῆς ἐκφωνεῖ λόγo, στὸν ὁποῖο πραγματεύεται, κατὰ τρόπον εὔληπτο σὲ ὄλους, θέματα τῆς ειδικότητός του.

*Μακαριώτατε, Κύριε Πρόεδρε τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων,
Κυρίες καὶ Κύριοι,*

Στὴν ὁμιλία αὐτὴ θὰ ἐπιχειρήσω νὰ σκιαγραφήσω τὴν κατάσταση ποὺ σήμερα ἐπικρατεῖ στὸν σημαντικότερο γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου βιομηχανικὸ χῶρο, τὴ Μεταλλευτικὴ βιομηχανία. Συγκεκριμένα, θὰ προσπαθήσω, ἐδῶ νὰ προβάλλω τὴ σημασία καὶ στὴ συνέχεια νὰ παρουσιάσω τὰ σημερινὰ προβλήματα, τὶς τεχνολογικὲς ἐξελίξεις καὶ τὶς προοπτικὲς τῆς ιδιομόρφου αὐτῆς δραστηριότητος, ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινοῦν ὅλες οἱ τεχνολογικὲς κατακτήσεις. Ἔτσι, ἡ ὁμιλία μου λαμβάνει τὸν τίτλο:

«Ἡ σημερινὴ εἰκόνα τῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας
Σημασία - Προβλήματα - Τεχνικὲς ἐξελίξεις - Προοπτικὲς».

Ἀρχίζω ἀπὸ τῆ σημασίας.

Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ ἀσυλλήπτων τεχνολογικῶν ἐξελίξεων σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως. Ἐξελίξεις ποὺ προκαλοῦν δέος καὶ ὀδηγοῦν σὲ ταχύτατες καὶ βαθιὲς μεταβολές στὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας.

Στὴ βάση αὐτῆς τῆς συνεχοῦς ἐπαναστάσεως εὐρίσκεται τὸ γεγονός τῆς διαθέσεως καταλλήλων ὑλικῶν, ποὺ στὴν πραγματικότητα, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὰ διάφορα μέταλλα, τὰ κράματά των καὶ ὀρισμένα βιομηχανικὰ ὀρυκτά. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ὑλικά προέρχονται ἀπὸ μεταλλεύματα ποὺ ἐξάγονται ἀπὸ τὸ φλοιὸ τῆς γῆς, καὶ στὴ συνέχεια ὑποβάλλονται σὲ μιὰ ἄλωση μεταλλουργικῶν διεργασιῶν, ποὺ σκοπὸ ἔχουν νὰ τὰ ἀπομονώσουν, νὰ τὰ καθαρίσουν καὶ νὰ τοὺς προσδώσουν εἰδικὲς ιδιότητες. Τὸ σύνολο τῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ τῆς ἀναζητήσεως τοῦ μεταλλεύματος μέσα στὸ φλοιὸ τῆς γῆς καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεώς του, μέχρι τῆς ἐξ αὐτοῦ ἐξαγωγῆς τῶν καθαρῶν μετάλλων καὶ τῆς κράματός των, συνιστᾷ, τὸ ἀντικείμενο τῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας. Ἀπ' αὐτὰ τὰ λίγα προβάλλει, νομίζω, τὸ εὖρος καὶ ἡ σημασία τῆς Βιομηχανίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἔχει δύο παραδοσιακὰ σκέλη: τὸ Μεταλλευτικὸ καὶ τὸ Μεταλλουργικό.

Ἀπὸ 20 καὶ πλέον χρόνια μπήκαμε στὴν ἐποχὴ τοῦ διαστήματος. Περισσότερο παρὰ ποτὲ γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη χρησιμοποίησεως ὑλικῶν ποὺ νὰ εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἐλαφρὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀνθεκτικὰ σὲ ὑψηλὰ θερμοκρασίες. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάγκης αὐτῆς εἶναι ἡ ἐπινόηση νέων εἰδῶν ὅπως π.χ. τὰ πλαστικά, τὰ σύνθετα ὑλικά, τὰ σύγχρονα κεραμικά κ.λπ., μὲ ιδιότητες ποὺ ἐπιτρέπουν στὰ εἶδη αὐτὰ νὰ ἀντικαθιστοῦν τὰ κατὰ πολὺ βαρύτερα μέταλλα σὲ πολλὰς χρήσεις. Ἀναπτύχθηκε, ἔτσι, ἓνας νέος ἐπιστημονικὸς κλάδος τεραστίας σημασίας «Ἡ ἐπιστήμη τῶν Ὑλικῶν» ποὺ ἀποτελεῖ διεύρυνση τοῦ πεδίου τῆς Μεταλλουργίας. Καὶ ὅλα τὰ νέα αὐτὰ εἶδη ἔχουν ὥς βάση εἴτε ὀργανικὲς (πλαστικά, *composites*) εἴτε ἀνόργανες (κεραμικά) ὀρυκτὲς πρῶτες ὕλες ποὺ εἶναι ἄμεσα προϊόντα τῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας.

Μπορούμε επομένως νὰ ποῦμε πὼς ἡ σημασία τῆς Βιομηχανίας αὐτῆς ὄχι μόνο δὲν φθίνει ἀλλὰ καὶ συνεχῶς αὐξάνει. Βρισκόμαστε σὲ μιὰ συνεχῇ ἐξέλιξη ποὺ δὲν εἶναι ἴσως πολὺ ἐμφανής. Πρὶν ἀπὸ ὀλίγα ἀκόμα χρόνια ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ἐστηρίζετο ἀποκλειστικῶς στὰ μέταλλα ποὺ ἀποτελοῦσαν ἂν ὄχι τὸ μοναδικό, τὸ κύριο πάντως προϊόν τῆς ἐν λόγῳ Βιομηχανίας. Τώρα κοντὰ στὰ μεταλλικὰ προϊόντα ἐμφανίζονται τὰ μὴ-μεταλλικά, καὶ ἤδη ἀπέκτησαν ἰδιαίτερη σημασία. Ἔλεγα κάποτε ἀπὸ τοῦ βήματος αὐτοῦ: «Θὰ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουμε πὼς δὲν ὑπάρχει στὴν ἐποχὴ μας, τομέας τεχνικῆς δραστηριότητος ποὺ νὰ μὴ συνεπάγεται χρησιμοποίηση προϊόντων ἢ ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα νὰ ἐκπηγάζουν ἀπὸ ὀρυκτὲς πρῶτες ὕλες. Ἀναμφισβήτητα, ἡ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία, ποὺ ἔχει ὡς ἀντικείμενο τὴν ἀναζήτηση, ἐκμετάλλευση, καὶ κατάλληλη κατεργασία τῶν ὑλῶν αὐτῶν, εἶναι ἡ θεμελιακὴ βιομηχανία τοῦ καθόλα ἐντυπωσιακοῦ σήμερα τεχνικοῦ πολιτισμοῦ μας.

* * *

Αὕτῃ λοιπὸν εἶναι μὲ λίγα λόγια ἡ σημασία τῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας. Ἄς ἐξετάσουμε τώρα τὰ προβλήματα τῆς. Τὰ ὅσα σχετικὰ θὰ ἀναφερθοῦν ἐδῶ ἀφοροῦν κυρίως στὰ μέταλλα καὶ τὰ παράγωγά των.

Γιὰ μιὰ θεμελιακὴ βιομηχανία, ὅπως ἡ Μεταλλευτικὴ, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἀποτελοῦν τὴ βάση τόσων ἄλλων δραστηριοτήτων, πρέπει ἀπαραιτήτως, νὰ ὑπάρχει σημαντικὸ περιθώριο μεταξὺ τρεχούσης παραγωγῆς καὶ παραγωγικῆς δυναμικότητος. Καὶ τοῦτο γιατί σὲ τέτοια βιομηχανία ἐμφανίζονται συχνὰ μεγάλες αἰχμὲς στὴ ζήτηση τῶν προϊόντων. Γιὰ νὰ ξεπερνῶνται οἱ αἰχμὲς αὐτὲς χωρὶς νὰ προκαλοῦνται ἐπιζήμιες ἀναστατώσεις, εἶναι ἀνάγκη νὰ διατίθεται παραγωγικὴ δυναμικότης. Κάτω ἀπὸ τίς συνθῆκες αὐτὲς εὐκόλα καθίσταται ὑπερμετρο τὸ ἀνοιγμα μεταξὺ ἐγκατεστημένης δυναμικότητος καὶ πραγματικῆς παραγωγῆς. Καὶ αὐτὸ ὄχι μόνο ἐπηρεάζει δυσμενῶς τὸ κόστος

άλλα και τις τιμές. Έτσι, οι θεμελιακές βιομηχανίες παρουσιάζουν μεγάλη ευαισθησία στις οικονομικές κρίσεις. Στις βιομηχανίες αυτές εύκολα δημιουργείται πρόβλημα οικονομικό.

Είναι αυτό ακριβώς που συμβαίνει σήμερα στη Μεταλλευτική Βιομηχανία. Η μεγάλη οικονομική κρίση που ξέσπασε το 1973, με την απότομη και άσυνήθη σε μέγεθος αύξηση της τιμής του πετρελαίου, συνεχίζεται. Άλλεπάλληλες εξωφρενικές αυξήσεις, ώθησαν την τιμή αυτή σε δυσθεώρητα ύψη, παρέσυραν αντιστοίχως την τιμή της ενέργειας, και έφεραν μια άνευ προηγουμένου αναστάτωση στη διεθνή οικονομία. Ιδιαίτερα όμως έπληξαν τη Μεταλλευτική Βιομηχανία. Και την έπληξαν άμεσα γιατί η Βιομηχανία αυτή, στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι έντονα ενεργοβόρος. Την έπληξαν δε και έμμεσα γιατί έπηρέασαν δυσμενώς τις τιμές των προϊόντων.

Πράγματι, με εξαίρεση την τιμή του πετρελαίου, οι τιμές των μεταλλευμάτων, των βιομηχανικών όρυκτων, των μετάλλων και των διαφόρων αυτών κραμάτων, των κυριότερων δηλαδή προϊόντων της Μεταλλευτικής Βιομηχανίας, παρέμειναν άπελπιστικά χαμηλές σε σχέση με την άνοδο που σημειώθηκε για όλα τα άλλα είδη. Έναργές παράδειγμα παρέχει η περίπτωση του χαλκού. Η μέση τιμή του μετάλλου τούτου από 58 σέντς/λίβρα το 1970, ανήλθε στα 67 σέντς το 1984. Παρουσίασε δηλαδή μια αύξηση κατά 15,5% που είναι πολύ χαμηλότερη από την αντίστοιχη αύξηση του πληθωρισμού.

Το γεγονός αυτό όφείλεται, όπως ήδη εξηγήσαμε, στην ευαισθησία που παρουσιάζει η Μεταλλευτική Βιομηχανία στις οικονομικές κρίσεις. Έτσι, ανθοῦσες άλλοτε μεταλλευτικές Έπιχειρήσεις, εύρίσκονται σήμερα σε πολύ δύσκολη οικονομική θέση και ζοῦν κάτω από άγχώδεις συνθήκες. Τα ταμειακά των αποθέματα εξαντλήθηκαν λόγω της άσυνήθους διαρκείας της κρίσεως. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις η διατήρησή των σε λειτουργία εξασφαλίζεται με κρατικές ενισχύσεις που λαμβάνουν συνήθως τη μορφή έπιδοτήσεων, στην τιμή π.χ. της καταναλισκομένης ηλεκτρικής ενέργειας.

Θὰ μπορούσαμε λοιπὸν νὰ ποῦμε, πὼς ἡ μακροχρόνια κρίση ποὺ ξεκίνησε τὸ 1973 μ' ἓνα πρωτόγνωρο ἄλμα στὴν τιμὴ τοῦ πετρελαίου ἐπληξε πολὺ σοβαρὰ τὴν οἰκονομικὴ ὑπόσταση τῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας. Ἀναμφισβήτητα, ἡ θεμελιακὴ αὐτὴ Βιομηχανία, πάνω στὴν ὁποίαν ἐδράζεται ὁ καταπληκτικὸς τεχνικὸς πολιτισμὸς μας, ἀντιμετωπίζει σήμερα πρόβλημα ἐπιβιώσεως.

Σ' ἓνα πολὺκροτο ἄρθρο ὑπὸ τὸν τίτλο «The Death of Mining» τὸ διεθνoῦς κύριον περιοδικὸ *Business Week* ἔγραφε τελευταίως (17 Δεκ. 1984): «Ἡ ἀνάκαμψη τοῦ 1983 - 84 παράκαμψε σὲ μεγάλο βαθμὸ τὸν χαλκό, τὸ μετάλλευμα σιδήρου, τὸ νικέλιο, τὸ μόλυβδο, τὸν ψευδάργυρο καὶ τὸ μολυβδαίνιο. Ἐπειτα ἀπὸ μακρὰ περίοδο ὀδυνηρῶν ζημιῶν οἱ ἀντίστοιχες ἐπιχειρήσεις παραπαίουں κάτω ἀπὸ τὴν πίεση χρονίων πλέον προβλημάτων, ὅπως ἡ συρρίκνωση τῆς ἀγορᾶς τὰ τεράστια χρέη, οἱ χαμηλὲς τιμές».

Σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο πρόβλημα ποὺ δημιούργησε ἡ κρίση, ἦλθαν νὰ προστεθοῦν καὶ ἄλλες σοβαρὲς δυσκολίες. Εἶναι π.χ. οἱ περιορισμοὶ καὶ οἱ δαπάνες ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴν ἀπότομα διογκωθείσες οἰκολογικὲς ἀπαιτήσεις. Ἡ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία ζεῖ σήμερα κάτω ἀπὸ τὸ βάρος ἐπιτακτικῶν τέτοιων ἀπαιτήσεων, ποὺ συνεχῶς αὐξάνουν καὶ συχνὰ ἔφθασαν τὰ ὅρια τοῦ παραλόγου. Αὐτὰ ὅλα ἔχουν βεβαίως ἐπίπτωση στὸ κόστος παραγωγῆς ἀφοῦ ἐπιβάλλουν πρόσθετες δαπάνες ἐπενδύσεων καὶ λειτουργίας. Ἀξίζει νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι δὲν εἶναι ἀσυνήθεις οἱ περιπτώσεις, ἰδιαίτερα σὲ μεταλλουργικὲς μονάδες, ὅπου οἱ ἐπενδύσεις γιὰ ἔλεγχο τῆς ρυπάνσεως ὑπερβαίνουν τὸ 20% τοῦ συνόλου.

Θὰ ἦταν φυσικὸ νὰ ἀναμένεται ἀντίστοιχη προσαρμογὴ τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων γιὰ νὰ ἀντισταθμισθοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐπιβαρύνσεις. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἀδύνατο νὰ συμβεῖ σὲ περίοδο κρίσεως γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐξηγήσαμε παραπάνω. Καὶ ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας αὐτῆς εἶναι ἡ ἐπιδείνωση τῆς καταστάσεως. Ἐτσι, πολλὰ μεγάλα μεταλλευτικὰ συγκροτήματα ὁδηγήθηκαν τὰ τελευταῖα χρόνια σὲ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο.

Μέσα από τὸ ἀδιέξοδο αὐτὸ ξεπήδησαν νέες, ἀπρόβλεπτες ἀνακατατάξεις. Σοβαρὸς ἀριθμὸς μεγάλων μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων πέρασε κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχον νέων οἰκονομικῶν φορέων. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἐξέχουσα θέση μεταξὺ τῶν φορέων αὐτῶν κατέλαβαν οἱ μεγάλες Ἑταιρεῖες Πετρελαίου, οἱ ὁποῖες ὄχι μόνον παρέμειναν ἀνέπαφες ἀλλ' ἀντιθέτως εὐνοήθηκαν ἀπὸ τὴν κρίση. Σήμερα πολλὰ ἀπὸ τὶς Ἑταιρεῖες αὐτὲς ὅπως π.χ. ἡ *Shell*, ἡ *British Petroleum*, καὶ ἄλλες ἵδρυσαν εἰδικοὺς κλάδους γιὰ ἐπέκταση τῆς δραστηριότητός των στοὺς ἄλλους, ἐκτὸς τῶν ὑγρῶν καυσίμων, τομεῖς τῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας.

Αὐτὰ εἶναι μὲ μεγάλη συντομία, τὰ προβλήματα ποὺ ἡ κρίση δημιουργήσῃ καὶ τὰ ἄμεσα ἐπακόλουθά των.

* * *

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα στὸ θέμα τῶν τεχνολογικῶν ἐξελίξεων.

Μπροστὰ στὰ παραπάνω οἰκονομικὰ προβλήματα ἡ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία δὲν παρέμεινε ἄδρανῆς. Προσπάθησε μὲ ἀναδιοργανώσεις καὶ παντὸς εἶδους ἄλλες ἐπεμβάσεις νὰ συμπίψει τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ νὰ περιορίσει τὶς ζημιές. Οἱ διάφορες ἐνέργειες ἀπέδωσαν κυρίως στὴν κατεύθυνση τῶν τεχνολογικῶν βελτιώσεων. Ἐφηρμόσθησαν αὐτοματοποιήσεις, χρησιμοποιήθηκε ἰσχυρότερος καὶ ἀποδοτικότερος μηχανικὸς ἐξοπλισμός, ἐπενοήθησαν ἀποτελεσματικότερες μέθοδοι ἐκμεταλλεύσεως καὶ κατεργασίας.

Θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον νὰ ἐπισημανθοῦν ἐδῶ οἱ σημαντικότερες ἀπὸ τὶς βελτιώσεις αὐτὲς στοὺς διάφορους τομεῖς ποὺ εἶναι, ὡς γνωστόν: ἡ ἀναζήτηση καὶ ἔρευνα, ἡ ἐκμετάλλευση, ὁ ἐμπλουτισμὸς καὶ τέλος ἡ μεταλλουργία.

Ἀ ν α ζ ή τ η σ η κ α ι ἔ ρ ε υ ν α

Ἐπετεύχθησαν πρωτίστως ἀξιόλογοι πρόοδοι στὴν ἐφαρμογὴ γεωφυσικῶν μεθόδων. Ὑπαινισσόμεθα τὶς συγχρόνους μεθόδους ἀναζητή-

σεως πὸν βασίζονται σὲ μετρήσεις οἱ ὁποῖες γίνονται στὸ διάστημα (*Landsat, Spot*) στὸν ἀέρα, στὴν ἐπιφάνεια καὶ μέσα σὲ γεωτρήσεις.

Βελτιώσεις σημειώθηκαν στὶς ἡλεκτρικὲς κυρίως μεθόδους, πὸν προπορεύονται, γιατί ἐπιτυγχάνουν κατ' εὐθεΐαν ἐντοπισμὸ καὶ προσδιορισμὸ τῶν θειούχων κοιτασμάτων χάρις στὴ μεγάλη ἀγωγιμότητά των. Ἀναπτύχθηκαν ἐπίσης μέθοδοι ταχείας, ἀκριβοῦς καὶ εὐαισθήτου ἀναλύσεως πὸν ἔδωσαν ὥθηση στὴν ἐξάπλωση τῆς χρήσεως τῆς γεωχημείας. Μὲ τοὺς δορυφόρους καὶ τελευταίως μὲ τὰ διαστημόπλοια ἀδξήθηκαν ἀφάνταστα οἱ δυνατότητες συλλογῆς βοηθητικῶν πληροφοριῶν μὲ τρόπους πὸν βασίζονται στὴ μέτρηση ἀνακλωμένης ἢ ἐκπεμπομένης ἡλεκτρομαγνητικῆς ἐνεργείας.

Ἐκ μ ε τ ἄ λ λ ε υ σ η

Ἡ εἰσαγωγή νέων ἰδεῶν στὸν τομέα τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὑπῆρξε, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἀντικειμένου, περιορισμένη. Ἐπετεύχθησαν ἐν τούτοις ἀξιοσημείωτες βελτιώσεις σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ:

- στὴ λεπτομερεστέρα γνώση τοῦ πρὸς ἐκμετάλλευση κοιτάσματος μὲ συνδυασμὸ τῆς γεωλογικῆς, γεωφυσικῆς, γεωχημικῆς καὶ γεωστατικῆς μελέτης τούτου.
- στὴν καλύτερη γνώση τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πετρωμάτων μὲ πρὸδο τῆς βραχομηχανικῆς.
- στὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἐξοπλισμοῦ διατρήσεως καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν.
- στοὺς τρόπους ὑποστηρίξεως τῶν πετρωμάτων μέσα στοὺς διαφορῶν τύπους τῶν μετώπων ἐξορύξεως.
- στὸν ἐξοπλισμὸ φορτώσεως καὶ μεταφορᾶς τόσο στὶς ὑπαίθριες ὅσο καὶ ὑπόγειες ἐκμεταλλεύσεις.
- στὴν ὅλη τέλος μελέτη καὶ διάρθρωση τῆς ἐκμεταλλεύσεως μὲ τὴν εἰσαγωγή τῶν ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν.

Ἑμπλουτισμοὶς

Δὲν ὕστεροῦν οἱ βελτιώσεις πού εἰσήχθησαν στὸν τομέα τοῦ ἑμπλουτισμοῦ. Οἱ βελτιώσεις αὐτὲς ἀναφέρονται κυρίως στὸ μέγεθος βασικῶν μηχανημάτων. Παράδειγμα: οἱ σφαιρόμυλοι, τῶν ὁποίων ἡ διάμετρος ἔφθασε στὰ 5,5 m καὶ οἱ κνφέλες ἐπιπλεύσεως, πού ξεπέρασαν τὰ 60 m³.

Στὸν τομέα ὅμως αὐτὸ ἐμφανίσθηκαν καὶ νέες ιδέες, πού ἀφοροῦν στὸν ἐξοπλισμό, τὸν αὐτοματισμὸ καὶ τὰ ὄργανα ἐλέγχου. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρουμε:

- τὴν ἐπινόηση τῶν πολλῶν ἰσχυρῆς ἐντάσεως ὑγρῶν καὶ ξηρῶν μαγνητικῶν διαχωριστῶν.
- τὴν κατασκευή ἐιδικῶν μεγάλης ἀποδόσεως παχυντῶν.
- τὴν ἐπινόηση φιλτροπρεσσῶν συνεχοῦς λειτουργίας.
- τὴν εἰσαγωγή πρακτικῶν ὀργάνων αὐτομάτου μετρήσεως καὶ καταγραφῆς τῶν παραμέτρων λειτουργίας.
- τέλος, τὴν εἰσαγωγή τῶν ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν γιὰ ἐλεγχὸ καὶ αὐτόματη ρύθμιση.

Μεταλλουργία

Στὴ μεταλλουργία, πού ἀποτελεῖ τὴν κυριότερη στὴ διαμόρφωση τοῦ κόστους φάση, ἐγένετο μεγάλη προσπάθεια γιὰ βελτιώσεις καὶ ἀνάπτυξη νέων μεθόδων. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐπεκτάθηκε πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις: ἀξιοπρόσεκτοι πρόοδοι σημειώθηκαν στὴν Ὑδρομεταλλουργία, Πυρομεταλλουργία καὶ Βαπομεταλλουργία. Σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς κλάδους εἰσήχθησαν βελτιώσεις, ἀλλὰ ἐπενοήθησαν καὶ πολλὲς νέες, ἀποτελεσματικότερες καὶ εὐθηνότερες μέθοδοι ἐξαγωγῆς τῶν μετάλλων. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρουμε τὴ μέθοδο:

- Τῆς ἐκχυλίσεως ὑπὸ πίεση τοῦ νικελίου καὶ ψευδαργύρου ἀπὸ θειοῦχα μεταλλεύματα.
- τῆς ἐκχυλίσεως ὑπὸ πίεση τοῦ νικελίου ἀπὸ ὀξειδωμένα μεταλλεύματα (ἐκχύλιση μὲ θεϊκὸ ὀξύ).

- τοῦ διαχωρισμοῦ τοῦ σιδήρου-ψευδαργύρου διὰ κατακρημνίσεως τοῦ σιδήρου ὑπὸ μορφὴν γιαιουζίτη ἢ γκετίτη στὴ μεταλλουργία τοῦ ψευδαργύρου.
- τῆς ἐκχυλίσεως χαλκοῦ, χρυσοῦ κ.λπ. ἐπὶ τόπου καὶ τῆς ἐκχυλίσεως ἀπὸ σωρούς.
- τὶς μεθόδους μαζικῆς ἐμφυσήσεως ὀξυγόνου γνωστὲς μὲ τὰ ὀνόματα *Flash Smelting*, *TBRC* (*Top - Blow - Revolving Converter*), *TBBC* (*Top and Bottom Blow oxygen Converter*) κ.λπ.
- τὶς μεθόδους παραγωγῆς χάλυβος διὰ τῆς ὁδοῦ σπογγώδους σιδήρου (ἄμεσος ἀναγωγὴ) καὶ τὴν εἰσαγωγὴ τῶν γιγαντιαίων ὑψικαμίνων.
- τὶς μεθόδους, τέλος, ἀναγωγῆς σὲ ὑψηλὲς θερμοκρασίαις μὲ χρησιμοποίησιν τῆς θερμότητος τοῦ πλάσματος.

Μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν προσπάθεια ἡ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία πέτυχε νὰ ἀμβλύνει τὰ οἰκονομικὰ της προβλήματα. Δὲν μπόρεσε ὅμως καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσει. Ἀλλὰ ἐδῶ ἐπιβάλλεται νὰ σημειωθεῖ ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐπιτεύγματα, ἰδίως αὐτὰ ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀνάπτυξιν νέων μεθόδων εἶναι σὲ ἐξέλιξιν καὶ δὲν ἔχουν ἀκόμῃ πλήρως ἀποδώσει.

* * *

Ἄς δοῦμε, τέλος, τὶς προοπτικὲς ποὺ διαγράφονται στὸ μέλλον.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ σημερινὴ κρίσις ἢ ὁποία ἐπὶ τόσα τῶρα χρόνια μαστίζει τὴ διεθνή οἰκονομία, ἡ κατανάλωσις τῶν προϊόντων τῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας θὰ παραμένει ὑποτονικὴ. Καὶ θὰ διατηρεῖται ἔτσι πολὺ μεγάλο χάσμα μεταξὺ ἐγκατεστημένης δυναμικότητος καὶ πραγματικῆς παραγωγῆς. Θὰ υφίσταται ἐπομένως ἡ γενεσιουργὸς αἰτία καί, κατὰ συνέπεια, θὰ συνεχίζεται ἡ δεινὴ θέσις στὴν ὁποία εὐρίσκεται ἡ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία.

Ὅποιαδήποτε πρόβλεψιν γιὰ τὴ διάρκειαν τῆς κρίσεως πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀβεβαία. Ἀβεβαία λοιπὸν παραμένει καὶ ἡ διάρκεια τῶν

σημερινῶν δυσχερειῶν. Ἐκεῖνο πὺν μπορεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μου, νὰ θεωρεῖται βέβαιο, εἶναι ὅτι οἱ προσπάθειες γιὰ περαιτέρω συμπίεση τοῦ κόστους παραγωγῆς πὺν μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει μιὰ αἰσθητὴ βελτίωση τῆς σημερινῆς εἰκόνας, θὰ συνεχισθοῦν καὶ θὰ ἐνταθοῦν τὰ προσεχῆ χρόνια.

Ἐδῶ εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρατηρήσουμε, ὅτι ἡ κατεύθυνση πρὸς τὴν ὁποία μποροῦν νὰ ἀναμένονται ἀκόμη οὐσιαστικὰ ἀποτελέσματα εἶναι οἱ τεχνολογικὲς βελτιώσεις. Τέτοιες δὲ βελτιώσεις εἶναι ἀκόμη δυνατὲς τόσον στὸν χρησιμοποιοῦμενο ἐξοπλισμὸ ὅσον καὶ στὶς ἐφαρμοζόμενες μεθόδους.

Καὶ σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀναζήτηση βελτιώσεων στὸν ἐξοπλισμὸ, ἡ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία ἔχει τὴν ἀνεκτίμητη συνεργασία τῶν πολυαρίθμων προμηθευτῶν. Ἡ μέχρι τῶρα δὲ πείρα δείχνει ὅτι ἡ συμβολὴ τῆς εἰσαγωγῆς νέων καὶ ἰσχυροτέρων μηχανῶν διατηρήσεως, ὀρυξέως, φορτώσεως, μεταφορᾶς, θραύσεως, λειοτριβήσεως, ἐπιπλεύσεως κ.λπ. πὺν προῆλθε ἀπὸ τοὺς προμηθευτὲς αὐτοὺς ὑπῆρξε ἐνεργὸς καὶ διαρκῆς. Μποροῦμε νὰ ἀναμένουμε ὅτι θὰ συνεχισθεῖ καὶ στὰ προσεχῆ χρόνια. Ὅμως ἡ ἐπίδραση ἐπὶ τοῦ κόστους παραγωγῆς, καίτοι ἀξιόλογος, παραμένει μᾶλλον περιορισμένη.

Πολὺ σημαντικότερη εἶναι ἡ ἐπίδραση πὺν μποροῦν νὰ ἐξασκήσουν τυχὸν ἀλλαγὲς στὶς μεθόδους ἐκμεταλλεύσεως ἢ στὶς μεθόδους ἐμπλουτισμοῦ. Τέτοιες ὁμως ἀλλαγὲς φαίνονται πολὺ ἀπίθανες.

Διαφορετικὴ παρουσιάζεται ἡ εἰκόνα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς ὑπάρχουσες δυνατότητες στὸ μεταλλουργικὸ κλάδο. Στὸν κλάδο αὐτὸ πὺν εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐνεργοβόρος καὶ ὅπου συγκεντρώνονται, κατὰ τὸ μεγαλύτερο αὐτῶν μέρος, οἱ παραγωγικὲς δαπάνες, ὑπάρχει εὐρὸν πεδίο δράσεως γιὰ οὐσιαστικὲς συμπίεσεις τοῦ κόστους. Οἱ περισσότερες μέθοδοι μὲ τὶς ὁποῖες λειτουργεῖ σήμερα ἡ Μεταλλουργία ἔχουν ἐπινοηθεῖ πρὶν 20 καὶ πλέον χρόνια, κάτω ἀπὸ πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς σημερινὲς συνθῆκες. Πολλὲς ἀπὸ τὶς μεθόδους αὐτὲς εὐρίσκονται σὲ σαφῆ δυσαρμονία μὲ τὶς ἐν λόγῳ συνθῆκες.

Ἔτσι, ξεκίνησε ἀπὸ μερικά τώρα χρόνια μιὰ ἐκτεταμένη προσπάθεια ἀναπτύξεως νέων μεταλλουργικῶν τεχνολογιῶν μὲ κύριο στόχο τὴν συμπίεση τοῦ κόστους καὶ τὴν καλύτερη προσαρμογὴ πρὸς τὶς σημερινές περιβαλλοντολογικὲς ἀπαιτήσεις. Τέτοιες τεχνολογίες εὐρίσκονται σήμερα ὑπὸ ἐκκώλαψη ἢ στὸ στάδιο τῶν δοκιμῶν καὶ πρέπει νὰ ἀναμένουμε οὐσιαστικὲς ἀλλαγές κατὰ τὰ προσεχῆ χρόνια. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρουμε τὴ μεταλλουργία τοῦ μολύβδου. Γιὰ ἀντικατάσταση τῆς κλασσικῆς μεθόδου πρὸν διαλαμβάνει φρύξη καὶ στὴ συνέχεια ἀναγωγὴ σὲ φρεατώδη κάμινο, προτείνονται διάφοροι νέες μέθοδοι, ὅπως π.χ. οἱ μέθοδοι *Outokumpu*, *QSL*, *Kivcet*, *Boliden* κ.λπ., ὅπου φρύξη καὶ ἀναγωγὴ διεξάγονται ταυτόχρονα στὸν ἴδιο ἀντιδραστήρα κατὰ πολὺ ἀπλούστερο καὶ οἰκονομικότερο τρόπο πρὸν ὅπως δὴ ποτε θὰ ἐπηρεάσει κρίσιμα τὸ κόστος.

* * *

Μὲ τὰ ὅσα πολὺ σύντομα ἀναπτύξαμε δόθηκε νομίζω μιὰ γενικὴ ἀλλὰ ἐναργὲς εἰκόνα τῆς καταστάσεως, στὴν ὁποία βρίσκεται σήμερα ἡ παγκόσμια Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία. Ἀνποῦμαι, πρὸν τὰ διατιθέμενα πολὺ περιορισμένα ὅρια χρόνου, δὲν ἐπιτρέπουν λεπτομερέστερες ἀναλύσεις.

Εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ συμφωνεῖτε πὼς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τερματισθεῖ ἡ ὁμιλία αὕτῃ χωρὶς νὰ ρίξουμε μιὰ γρήγορη ἔστω ματιὰ στὴν ἐλληνικὴ πραγματικότητα.

* * *

Μετὰ τὸ 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο, στὴν χώρα μας σημειώθηκε ἀλματώδης πρόοδος σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ὀρυκτοῦ της πλούτου. Οἱ ἔρευνες ἐντάθηκαν, νέα κοιτάσματα ἀνακαλύφθηκαν καὶ τέθηκαν σὲ ἐκμετάλλευση, σημαντικὰ μεταλλουργικὰ συγκροτήματα ἰδρύθηκαν γιὰ τὴν ἐπὶ τόπου κατεργασία τῶν μεταλλευμάτων πρὸς παραγωγὴ τελικῶν προϊόντων.

Και τὸ τελευταῖο αὐτὸ σημεῖο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Γιατὶ ἡ οἰκονομικὴ ἀπόδοση ποὺ ἡ ἀξιοποίηση τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου ἐπιτυγχάνει εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ βαθμὸ κατεργασίας, στὸν ὁποῖο ὑποβάλλεται τὸ μετάλλευμα. Ἐναργὲς παράδειγμα παρέχει ἡ περίπτωση τοῦ μεταλλεύματος τοῦ ἀλουμινίου, δηλαδὴ τοῦ Βωξίτη. Τὸ μετάλλευμα τοῦτο μπορεῖ νὰ ἀξιοποιηθεῖ ἀκατέργαστο, ὥς ἔχει ἢ κατόπιν κάποιας σοβαρᾶς κατεργασίας ποὺ καταλήγει στὴν παραγωγὴ ἀλουμίνης. Ἀπὸ τὴν ἀλουμίνη μπορεῖ τέλος μὲ περαιτέρω κατεργασία νὰ ἐξαχθεῖ τὸ μέταλλο ἀλουμίνιο. Ὅμως ἓνας τόννος ἀκατέργαστου βωξίτη ἀποφέρει μόνον 30 περίπου δολλάρια, ἐνῶ μπορεῖ νὰ ἀποδώσει 500 kg ἀλουμίνης ἢ 250 kg μεταλλικοῦ ἀλουμινίου, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἀνέρχεται σὲ περίπου 110 καὶ 400\$USA, ἀντιστοίχως.

Μὲ κατευθυντήριο λοιπὸν γραμμὴ τὴν ἐπὶ τόπου προωθημένη κατεργασία πρὸς τελικὰ προϊόντα, ἡ χώρα μας προώθησε μεταπολεμικὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ὀρυκτοῦ της πλούτου. Καὶ πέραν τῶν προσπαθειῶν ποὺ κατέβαλε γιὰ τὴν ἐπέκταση τῶν ἐρευνῶν, τὴ διάνοιξη νέων Μεταλλείων, προχώρησε καὶ στὴν ἴδρυσή ὀρισμένων μεταλλουργικῶν συγκροτημάτων, ἀρχίζουσα ἀπὸ μεταλλεύματα ὅπως ὁ βωξίτης, τὰ χρωμιονικελιοῦχα σιδηρομεταλλεύματα καὶ ὁ λιγνίτης, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐτίθετο θέμα ἐπαρκείας ἀποθεμάτων. Παρὰ τὴν κρίση ποὺ ξέσπασε τὸ 1973, ἡ προσπάθεια συνεχίσθηκε, ἐξακολουθεῖ δὲ νὰ συνεχίζεται καὶ τώρα πρὸς τὴν κατεύθυνση ἀξιοποιήσεως καὶ ἄλλων μεταλλευμάτων ὅπως π.χ. τὰ μικτὰ θειοῦχα ἢ τῆς προωθήσεως τῆς κατεργασίας παραγομένων ἤδη προϊόντων, ὅπως στὴν περίπτωση παραγωγῆς ἀερίου καυσίμου ἀπὸ λιγνίτη, ἀνοξειδώτου χάλυβος ἀπὸ σιδηροκράματα κ.λπ.

Ἀποτέλεσμα τῶν μεταπολεμικῶν προσπαθειῶν καὶ ἐξελίξεων εἶναι ἡ τωρικὴ εἰκόνα τῆς Ἑλληνικῆς Μεταλλευτικῆς Βιομηχανίας, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς μικρᾶς ἐκμεταλλεύσεως πετρελαίου (Πετρέλαια Πρίνου), ἑξὶ μεταλλευτικῶν-μεταλλουργικῶν συγκροτημάτων (Ἀλουμίνιο τῆς Ἑλλάδος, Λάρκο, Σκαλιστήρη, Πτολε-

μαῖς-Μεγαλόπολη, Σιδηροκράματα, Ἀμίαντος, Ζιτανίου) καὶ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ μικρῶν σχετικῶς μεταλλείων ποὺ περιορίζονται στὴν παραγωγή συμπυκνωμάτων. Μὲ ἐξαίρεση τοῦ Ἀλουμίνιου τῆς Ἑλλάδος ὅλες οἱ παραπάνω μεταλλευτικὲς-μεταλλουργικὲς μονάδες ἀνῆκουν σήμερα στὸ Κράτος. Ἀντιθέτως, ἡ ὁλότητα σχεδὸν τῶν μικρῶν μεταλλείων εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο ἰδιωτῶν.

Τὸ 1984, ἡ Ἑλληνικὴ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία παρήγαγε μεταλλεύματα, βιομηχανικὰ ὀρυκτὰ καὶ διάφορα μεταλλουργικὰ προϊόντα συνολικῆς ἀξίας περίπου 100 δισ. δρχ. Ἄν δὲ ληφθεῖ ὑπ' ὄψη καὶ ἡ ἀξία τῶν προϊόντων τῆς ἐκμεταλλεύσεως πετρελαίων ποὺ χονδρικῶς ὑπολογίζεται 25 δισ. δραχμὲς, μπορεῖ νὰ λεχθεῖ, ὅτι ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ὀρυκτοῦ μας πλούτου, κατὰ τὸ 1984, ἀπέφερε στὴν ἐθνικὴ μας οἰκονομία περίπου 125 δισ. δρχ. Συνέβαλε δηλαδὴ κατὰ ποσοστὸ $\sim 4\%$ στὸ ΑΕΠ. Στὴν πραγματικότητα ἡ συμβολὴ αὐτὴ εἶναι πολὺ μεγαλύτερα ἐὰν περιληφθεῖ ἡ ἀξία τῶν πετρωμάτων ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ κατασκευεὺς πολιτικοῦ μηχανικοῦ καὶ ἡ τσιμεντοβιομηχανία.

Ἀξίζει ἐδῶ νὰ σημειώσουμε, ὅτι ἀπὸ τὰ 100 δισ. δρχ. ποὺ ἦταν ἡ ἀξία τῶν μεταλλευμάτων, βιομηχανικῶν ὀρυκτῶν καὶ μεταλλουργικῶν προϊόντων ποὺ παρήχθησαν τὸ 1984, τὰ 27 δισ., δηλαδὴ περίπου τὸ 27% προῆλθε ἀπὸ κρατικὲς ἐπιχειρήσεις. Καὶ τὸ ποσοστὸ αὐτὸ θὰ βαίνει στὸ μέλλον συνεχῶς ἀυξανόμενο γιατί ὅλα τὰ μεγάλα ἐπενδυτικὰ σχέδια ποὺ βρίσκονται σήμερα σὲ ἐξέλιξη μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ ὀρυκτοῦ πλούτου, προωθοῦνται μὲ κρατικὸν καὶ μόνον φορεῖς. Ἡ τόσον ἔντονη αὐτὴ παρουσία τοῦ Κράτους σὲ μιὰ περιοχὴ ποὺ ἦταν ἄλλοτε σχεδὸν ἀποκλειστικὸ πεδίο δράσεως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ σὲ λόγους ἀποκλειστικῶς πολιτικούς.

Πράγματι, προσεκτικὴ διερεύνηση τῶν ἐλληνικῶν μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων, ποὺ ἐλέγχονται σήμερα ἀπὸ τὸ Κράτος, δείχνει καθαρά, ὅτι οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς δὲν μποροῦν παρὰ νὰ ἀντιμετωπίζουν οἰκονομικὰ προβλήματα ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνα ποὺ ὁδήγησαν στὴν ἀλλαγὴ ἐλέγχου πολλῶν ἀντιστοίχων ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Στὴ Χώρα

μας όμως μιὰ τέτοια ἀλλαγὴ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ πάρει τὴ μορφή ποὺ πῆρε στὶς προηγμένες βιομηχανικὲς χώρες ἐλεύθερης οἰκονομίας γιατί ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἄλλους λόγους, δὲν ὑπάρχουν κατάλληλοι καὶ ἐπαρκῶς ἰσχυροὶ ἰδιωτικοὶ φορεῖς ποὺ νὰ μποροῦν νὰ ἀναλάβουν σοβαρὰ οἰκονομικὰ βάρη καὶ ἐπανξημένους κινδύνους. Κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθήκες δὲν ὑπάρχει βεβαίως ἄλλη λύση ἀπὸ τὴν Κρατικὴ παρέμβαση.

Ὅπως ὅλες οἱ ἀντίστοιχες Μεταλλευτικὲς Βιομηχανίες τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ ἐλληνικὴ Μεταλλευτικὴ Βιομηχανία ἔχει νὰ δώσει γιὰ νὰ ἐπιβιώσει, τὴ μάχη τοῦ κόστους παραγωγῆς. Ἡ μάχη αὐτή, ἀναπόφευκτα, θὰ δοθεῖ, ὅπως εἶδαμε, διὰ μέσον ὀργανωτικῶν διαρθρώσεων, ἀδιακόπου εἰσαγωγῆς τεχνολογικῶν βελτιώσεων καὶ ἀναπτύξεως νέων προσφοροτέρων μεταλλουργικῶν μεθόδων. Θὰ πρέπει δὲ νὰ κερδιθεῖ τὸ ταχύτερον, γιατί οἱ ζημίες ποὺ σωρεύονται, εἶναι ἤδη δυσβάστακτες.

Καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ κρίσιμο σημεῖο. Μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε πὼς εἶναι δυνατὸ οἱ κρατικοὶ μας φορεῖς, νὰ διεξάγουν ἐπιτυχῶς ἓνα ἀγῶνα τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ νὰ κερδίσουν μέσα σὲ εὐλόγο χρόνο τὴ δύσκολη αὐτὴ μάχη, μὲ τὶς δομὲς ποὺ ὑπάρχουν καὶ τὶς συνθήκες ποὺ ἐπικρατοῦν στὴ χώρα μας; Ὅφείλω νὰ πῶ πὼς συγκεκριμένα παραδείγματα, ποὺ ἔχω ὑπ' ὄψη μου, δὲν μοῦ ἐπιτρέπουν αἰσιοδοξία.

Εὐχαριστῶ.